

justo suo iudicio permisit exigentibus peccatis eorum.

MULTORUM; id referendum est tam ad ruinam, quam ad resurrectionem. Quia dixerat Simeon Christum à Deo paratum esse omnibus populis in salutem seu salutis auctorem, declarat, non omnibus tamen Israelitis fore auctorem salutis, imò contra, multis causam exitii; et quasi dicit: Filius hic tuus, quamvis in hoc à Deo datus est, ut aeternam salutem omnibus conferat, tamen quorundam Israelitarum vitio fiet, ut aeternum ipsis afferat exitium, eò quòd abs se expectatum et Dei beneficiis exhibitum pervicaciter sint rejecturi. Et si quidem pauci forent huiusmodi, facile foret omnem in ipsos culpam conijcere; verum multo adeò futuri sunt, ut videri possit, de industria Deum, Christum suum inter Israelitas, non minus ad ruinam, quam ad erectionem posuisse, et illorum vitium, in Deum quodam modo sit redundaturum.

IN ISRAEL. Hoc, vel referendum est ad positum est, cuius loco Isaias dicit, in Sion, vel conjungendum cum multorum, quod sit, multorum ex Israel sive Israelitarum. Erat hoc maximè admiratione dignum, ut res inexpectata, Christum promissum ac destinatum Israelitis auctorem salutis, fieri perisque eorum perditionis occasionem ansam ipsis ex eo arripentibus. Et quamquam nec gentibus omnibus futurus esset salutis auctor, imò multis similiter causa majoris perditionis (perissent enim utique, etiamsi Christus ipsis non fuisset oblatum, Apostolo testante: *Predicavimus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam*, 1 Cor. 1, v. 23; tamen non perinde mirum id esse poterat, Christum gentibus fieri causam perditionis, hospitibus testamentorum et à Deo alienis, ut israeliis, quibus promissus, expectatus et exhibitus fuerat ad salutem.

ET IN SIGNUM, et ut sit signum, scilicet positus est. Simile legitur Job. 16, v. 15: *Posuit me sibi quasi in signum*, et Threnorum 5, v. 12: *Posuit me quasi signum ad sagittam*. Signum intelligitur, quale illud in quod solent sagittae collinare, quod Graecè scopus dicitur.

CUI CONTRADICITUR, *ἀντιρρητικός* cui contradicitur. Latinus interpres rectè intellexit praesens positum esse pro futuro; Syrus clarè, participio mutato cum nomine, dixit *velotho deheriono*, et in signum contradictionis seu contentionsis; id est, contradictioni seu contentioni obnoxium. Huiusmodi signum est scopus quem sagittarii sibi praesuntur, in quem certatim omnes sagittas suas jaciant, eumque configere, confodere, laecare, ac destruere contendunt, certaque ut quem proximè singuli cor contrivunt trajiciant.

aliis esse odorem mortis in mortem, aliis odorem vitae in vitam. Et positus est etiam hic in signum, in quod collinant sagittarii; Graecè, in scopum, iuxta illud Thren. 5, v. 12: *Posuit me quasi signum ad sagittam*. CUI CONTRADICITUR, Syriacè: *In signum contradictionis, seu contentionsis*; in quod certatim omnes et passim jaciant sagittas contradictionis suae, tam manu quam lingua, tam factis quam verbis, donec blasphemis confutum, et calumnias oppressum in crucem egerint. Quò respiciens Apostolus, ait, ad Hebr. 12: *Recogitate eum, qui latens sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem*. Et quia hoc

hinc sumpta metaphorà et similitudine, praedicit Simeon, quòd certatim Israelite plerique omnes, Christo, quando se ipsis manifestabit, contradicent, rebellabunt, odii sui sagittas in eum conicient, Contradicent et verbis et rebus, verbis injuriosis ac blasphemis, rebus, id est, persecutionibus ac tormentis; et quidem omnis generis et conditionis Israelitae, magnates et plebei, seniores et iuniores; nec id semel tantum, sed continuè ac certatim, donec deleverint quod in ipsis erit, quemadmodum sagittarii non prius cessant signum telis petere, quam ita confoderint, ut nulli amplius sit usui. Praedicit ergo Simeon Virgini, persecutiones, passionem et crucem, quas filius ipsis à popularibus suis Israelitis sit toleraturus, non speraret eum communi populi applausu, recipiendum pro Christo, sed praesca passurum hostes ac contradicentes plurimos, invicto animi robore adversus insultus omnes se muniret, denique intelligeret quomodo futuram esset id quòd iam dixerat, positum Christum in multorum ex Israel ruinam, quòd nimirum Christo contradicenti essent et rebellaturi Israelitarum plerimi. Has contradictiones et saepe ad memoriam revocemus, monet Apostolus Hebr. 12, v. 5: *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris, deficientes*. Praedixerat has longè ante Simeonem David, Psalmo 17, v. 44: *Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium*, quòd est, ereptum de contradictionibus seu persecutionibus populi Judaici (per resurrectionem scilicet) constitutes caput gentium. Hoc ergo modo fuit Christus Judaeis signum contradictionis; postea autem à Deo fuit ut esset signum huiusmodi, non quòd Dei mens fuerit ut Christo rebellarent Judaei, qui iniquissimè id sceleris tulit, et gravissimè vindicavit, populo illo eradiceo; sed quia, Deo Christum suum exhibente, et quam praesciverat rebellionem justo iudicio permittente, tam multi Judaeorum Christo pervicaciter rebellarent et contradicerant, ut ad hoc à Deo positus et ordinatus videri posset, ut esset ipsis communis contradictionis scopus.

VERS. 35. — ET TUAM IPSIUS, quin et tuam ipsius, adeò ut etiam tuam ipsius. Feminini generis est ipsius. Eò pervenit contradicenti, ut tuam ipsius, quin et ad te, ex eò re, quòd illi ita contradicetur, justus dolor est perventurus, adeò ut tuam ipsius.

ANIMAM. *Nec littera nec historia docet*, inquit Ambrosius, *ex hac vità Mariam, corporalis necesse passione*

toti corpori cum suo capite commune est, ideò Christus apud Isaiam dicit c. 8: *Eccè ego et pueri mei in signum et in portentum Israel, qui scilicet portentose contradicentur*.

VERS. 35. — ET TUAM IPSIUS ANIMAM. Nonnulli, ipsius, ad Christum retulerunt, hoc sensu, animam Christi, quae ita est: vel etiam animam tuam, quae est ipsius Christi; sed textus Graecus omnen tollit ambiguitatem, quia, ipsius est femininum. Itaque verus sensus est: Non solum Christo velut scopo contradicetur, sed etiam tuam propriam animam PERTANSIBIT GLADIUS: quem aliqui intelligunt verbum

migrasse; non enim anima, sed corpus materiali gladio transeverberatur.

PERTANSIBIT, trajiciet, transodiet, mediam penetrabit ac seindet.

GLADIUS. Trajectores plerique omnes, gladii nomine intelligunt afflictionem animi, quam sacrosancta Virgo, dum cruci assisteret, pertulit, ut Titii verbis utitur; sed, quò plenior sit sensus, praestat intelligere gladium quo filio ipsius contradicetur, gladium contradictionis. Duplici gladio petitus fuit Christus, gladio linguae et gladio ferri; de illo Psalmus 56, v. 5: *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum gladius acutus*; et Psalm. 63, v. 4: *Excucierunt ut gladium linguae suas, intenderunt arcum rem amaram*. De hoc Psal. 21, v. 18: *Foderunt manus meas et pedes meos*. Gladio linguae petitus fuit, quando convicia innumera et opprobria ceciderunt super eum, id quòd fore praedictum fuerat Psal. 68, v. 8, 10; accidisse autem narratur infra, cap. 25, v. 35, 36, 37, 39; nam tametsi et alibi convicia passus sit, in cruce tamen potissimum. Gladio autem ferri trajectus fuit, quando cruce alisque tormentis adhibitis fuit interfectus. Gladius linguae confodit et filii et matris animam; gladius autem ferri, filii quidem et animam et corpus, matris autem animam confixit. Adstant enim iuxta crucem et audiens vidensque quae circa filium gerebantur (hoc enim praecipuum est, quòd Simeon hic vaticinatur) tantum animo dolore passa est, quantum non sit facile exprimere, conijcere autem licet, primum ex objecto, filio eoque unico et huiusmodi, deinde ex cruciatum quos filius tolerabat acerbitate, tertio ex diuturnitate, quarto ex solitudine, quòd non esset qui consolaretur, quinto ex indignitate et frequentia blasphemiarum, sexto ex amoris quo filium prosequabatur perfectione, postremo ex utriusque praesentia; quae septem à cardinali Toletò laetius explicantur. Haec enim dolorem creabant matri acutissimum, penetrantem animam ejus, et scindentem cor, nec minorem eo quem aliae matres sentiunt ex parte. Nam, quòd ait V. Beda, *etsi Christum, utpote Dei Filium, sponte propria mori, mortemque ipsam non dubitaret esse delecturum, ut suà tamen carne procreatum, non sine doloris affectu potuit videre crucifigi*. Haec igitur admonitio, ad confirmandum sanctae Virginis ani-

dei; alii amorem, quo vulnerata fuit; alii etiam dubitationem in fide, tempore passionis; sed interdicae pretationes istae partim falsae, partim à scopo alienae sunt. Gladius igitur intelligitur tribulationis, quòd materna anima vulnerata fuit doloris affectu, inquit Aug., epist. 59, quest. ult. Quo sensu dicit psalmus 104, de Joseph, compedibus vineto: *Ferrum pertransiit animam ejus*. Tribulatio autem ac dolor intelligitur ille quem sensit ex illa omnium contradictione, quae praecedit tanquam gladio, quò lilius petebatur, et quo in cruce et filius et mater transeverberati sunt; ille patiendo haec audiendo et spectando. Incredibile namque dolore transixum esse matris affectum lateri cogit cruciatum acerbitas, diuturnitas, et infamia, blasphemiarum indignitas ac multitudo, omnium in unum conspirato, omnis consolationis defectus, amoris denique magnitudo, quo

num valuit, ne moreri succumberet, ubi ventum esset ad tam acres pugnas quam dolere fuisse vendenda, ad acerbissimos, inquam, ipsos, quibus filio in cruce socius animus esset transigendus; prout certè illos constanterissimè tulit; sensibus et ratione imperturbatis. Ambrosius lib. 10, in Lucam: *Maria, ut matrem Christi decebat, fugientibus apostolis ante crucem stabat; et piis spectantibus oculis filii vulnera, quia exspectabat, non pignoris mortem, sed mundi salutem*. Stetit ergo, non genas velens, non capillos spargens, non humi cadens, aut vacillans corpore, vel animo deficiens; stetit, non ejulans, clamans, aut querelas edens, ob indignam filii cædem; sed stetit taciturna, modesta, recta, et constans, praedita ardentissimo filii amore, pleno fide ac fortitudine. Quocirca non timuit ne Judaei manus in se injicerent, ut quae mater ejus, qui crucifixus erat, seditionis, impostoris, quem dicebant, agnosceretur; parata enim fuit non tantum, sed et optavit, unà cum filio vitam fundere. Non curavit probra, quae inimici tam multi tanque ferri, possent objicere, ut filio ita matris praesenti; gravi enim fuisse pro nomine filii contumelias pati. Et quis scit an non insultarint ei, et deriserint, ut seductoris illic, qui dignas meritis penes laeret, matrem? Certò Cyrillus existimat, milites cum risu atque triumpho, in matris praesentia, Jesu vestimenta paritos. Non puduit eam publicè ad stare filio damnato ac de cruce suspenso; et coram omnibus pro matre ab eo agnosci; quia crucem filii, non ignominie, sed gloriae sibi duxit; fide enim illustrata, noverat, eum, non suam, sed aliena luere peccata, et cruce salvare populum suum à peccatis eorum, quò angulus ab initio praedixerat, Math. 1, v. 21. Denique non desperavit aut animum despondit, certa eum die tertii à morte resurrecturum. Stetit igitur magnanima et constans, quamquam modestè lacrymans, ut perfoesa quòd ad animam doloris gladio. Jam enim implebatur propheta illa à Simeone quadragesimo à partu die praedicta: *Tuam ipsius animam pertransiit gladius. Gladium enim acutum, doloris magnitudinem appellavit*, inquit Cyrillus. Nam, quòd Damascenus audeat asserere libri 4 de Fide orthodoxa cap. 15: *Quos in partu dolores effugerat beata, eos passionis tempore sustinuit, ut quo pro materno suo affectu viscera sibi laecerant venserit, et dum eum quem Deum gignendo noverat, ut*

talem filium, talia coram patientem, talis mater spectabat. Ut meritiò S. Bernard., serm. 29, in Cant., corporee passionis sensum; UT REVELLETUR EX NULTRIS, seu multorum, cordibus COACTIVOS. Referenda sunt ista verba ad versum praecedentem, ut illa, *et tuam ipsius animam*, etc., quasi per parenthesis inserta legantur, et iste sensus sit: Positus est Christus in ruinam, et resurrectionem, et in signum, etc. Ut ita secreta cordium multorum, quae ante latebant, in apertum praefarerant, quò videlicet animò quisque sit erga Christum ac Deum, pio an impio, fidei an infidei. Nam, ut Beda notat, incertum erat antea, qui Judaeorum Christum et gratiam ejus, quem venturum noverant, et crepabant ac desiderabant recipere, qui respuerant, qui verà, qui simulatà pietate sectarentur. Adventu et

sontem ac facinorosum morte affici conspiceret, intimis cogitationibus tanquam gladio discerperet. Sed quod diximus, ob huiusmodi luctum nihil præter decorum egit; imò spiritu gavisus est de mundi salute, quæ morte filii sui parabat. Deo Patri unà cum filio pro tantâ miseratione gratias agens: ita consentiens divinæ voluntati, ut parata esset, si Deus jussisset, ipsa filium cum Abraham offerre. Quod autem steterit iuxta crucem, fuit, ut se filio probaret genuinam matrem, quod maternæ pietatis viscera patefaciens, cum aliud aut auxilium aut solati filio ferre non posset, non desereret in summâ ignominia et extremo vitæ constitutum, denique ut ex filio audiret, si non aliud, extremum *Vale* hujus mortalis vitæ, quam ipsa filio dederat, si quidem ipsi dicere placeret.

UT REVELENTUR. Refertur id, non tam ad id quod proximè, quàm ad totum illud quod præcedit, significatque ut, non solum eventum et consecutionem, sed etiam causam ac finem. Redditur enim causa, quare Deus, Christo exhibitio, permiserit, ut multi ad eum Judæorum ipsi contradicerent et caderent. REVELENTUR, manifestetur, in apertum proferantur.

EX MULTIS CORDIBUS, multorum cordium seu animorum cogitationes, secreta, ut appareat quales fuerint singulorum cogitationes, probatæ Deo, an reprobatæ, ut dignoscatur qui prædicit fuerint animo benè erga Deum et Christum constituto, qui secus. Non agitur hic de singularibus aliquorum cogitationibus, sed de discernendis in populo Judaico probis et impiis, fidelibus ac perfidis. Antequàm exhiberetur Christus, videbantur omnes æquè propensi in Deum et Christum, æquè omnes Christum à se expectari, adventumque ejus desiderari profitebantur; ast ubi venit, sequè ipsum declaravit, tunc manifestum factum est, qui id verè ac piè desiderassent, qui simulatè aut stolidè, qui religiosi, qui irreligiosi essent, erga Deum et Christum. *Incertum erat quondam*, ait Vener. Beda, qui *Judæorum, gratiam Christi, quam venturam utique noverant, recipere, qui autem respicere mallet.* Sed adventu ejus, *manifesta facta sunt omnes omnium cogitationes*, inquit Titus; ad eoque de quibusdam, qui Messiam ac legem semper in ore habebant, et videbantur justitiæ arcem obtinere, innotuit quid de Christo cogitaverint, et quàm à verâ justitiâ et Christo cogitationes eorum fuerint alienæ, quòd, inquam, persuasi fuerint Christum mundani regis habitu venturum, et collatis in ipsos temporariis beneficiis, ambitioni ac cupiditatibus eorum serviurum. Quod cum contra accideret, et ad mundi contemptum à Christo

predicatione ipsius patefactum est quis esset singulorum erga Deum, Christum, et Justitiam animus. VERS. 56. — ET ERAT ANNA PROPHETISSA, hoc scilicet cognomine passim nota; quo quidam recentiores nihil aliud significari putant, quam quòd esset in Scripturis exercitata, docens juveniles legem Dei. Sed rectius August., lib. de Bono viduit. c. 7, veram prophetissam intelligit, quia, inquit, credendum est eo spiritu prævidisse Christum ex virgine proximè esse venturum, quo potuit agnoscere et parvulum. FILIA PHANUEL TRIBU ASER. Nam ante adductam

invitentur, contradixerunt ei, rejecerunt eum; ac tandem occiderunt. Itaque Christo se exhibente, declaratum est mundo, quales fuissent atque essent singulorum Judæorum erga Christum animi; quæ causa fuit Deo permittendi ut pro libidine Christo abuterentur; quemadmodum permittit hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant, 1 Cor. 11, v. 19.

VERS. 56. — ET ERAT, erat etiam, habitabat etiam id temporis Jerosolymis. Adducitur altera testis, quæ puerum Jesum in templo oblatum, declaraverit esse Christum lege promissum.

ANNA, à gratiâ nomen est derivatum, quemadmodum diximus supra, 1, v. 1, sub finem.

PROPHETISSA. Videtur hoc nominis publicè obtinuisse, ut vocaretur *Anna prophetissa*, quia ante genus cæterasque qualitates, hoc epitheton, nomini ejus proprio, tanquam cognomen, adjungitur. Cæterum non existimem, futurarum rerum prædicatione fuisse celebrem, huiusmodi enim prophetis caruerunt Judæi hoc tempore; sed ut in Scripturis doctam et exercitatum, peritamque divinæ voluntatis, obvisse munus docendi juveniles legem ac mandata Dei, et ad pietatem eas instituendi, anus cum esset, non magis ætate quàm morum gravitate ac sanctitate veneranda, quæ in actionibus omnibus suis Spiritu sancto agi videretur; ut certè hic, Spiritu sancto manifestè acta fuisse cernitur, ut ad volentem Christi excipienda gratiâ. Nam quamquam propriè id accipi possit, pro futura prædicere, rectius tamen generaliter accipi videtur, ut significet etiam Dei verba nuntiare et docere, res sacras exponere, mysteria fidei edisserere; in summâ, docendi in Ecclesiâ fungii officio. Nam et Apostolus ferè sic explicat prophetiam, 1 Cor. 15, v. 2. *Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam.* Utitur maximè honorifico vocabulo, quo melius exprimat, nihil esse externam professionem; quocumque sit apud homines splendore. Falsi propheta sunt igitur præsertim heretici, qui non à fide tantum rectâ, verum etiam à vitâ bonâ, quæ fide ut fundamento nititur, abducunt.

PHANUEL. Hic est nomen viri; at Genes. 52, v. 50, nomen est loci, sic appellati ab Israele, quòd illic vidisset Deum facie ad faciem; non enim Israel à videndo Deo est dictus, quod multi erronèè putant, sed Phaniel.

ASER. Quanquam tribus Aser cum reliquis novem abducta à rege Assyriorum in captivitatem (4 Reg. 17, v. 6) nunquam reversa fuerit: multi tamen earum tribuum, qui religionis causâ discesserant habitatum

tribum Aser in captivitate Babylonicam, multi de singulis tribubus transierant religionis causâ ad Judam et Benjamin, ut est 2 Paralip. 11, v. 16. Multi quoque captivitate Assyriorum evaserant, etiam ex Aser, ut patet 2 Paral. 3, v. 6 et 11, ex quo- rum reliquis potuit esse Anna ista. Hæc cum esset provecæ ætatis, VIDERAT CUM VIRGO SIBI SEPTEN ANNIS À VIRGINITATE SUA, id est à die quo virgo nupsert. Quibus verbis tacite indicat castitatem ejus et virginalem ante nuptias, et conjugalem post nuptias, vidualem vero versu sequenti.

in Judâ (2 Paral. 10, v. 17, et cap. 12, v. 12 et seq.) non fuerant in eam captivitate abducti, ut poterant etiam singulares aliqui ex illâ rediisse.

PROCESSERAT, provecæ admodum erat ætatis; vide supra, 1, v. 7.

VINO, marito.

À VIRGINITATE SUA, id est, à tempore nuptiarum, quas virgo inerat. Significatur virginem fuisse cum nuberet, castissimè ac religiosissimè educatam. Nihil omittit Evangelista, eorum quæ ad historiam certitudinem, et ad fidem conciliandam, pertineant.

VERS. 57. — ET HÆC VIDUA. Quibus (annis septem) transactis, et marito mortuo, permansit vidua. Septem annis datis marito ac soboli, licet viginti etiam nùm prædita ætate, non repetiit nuptias, sed marito mortuo, ipsa quoque velut mundo mortua, quod reliquum esset vitæ, uni castitati ac Deo consecravit.

USQUE AD ANNOS, circiter aut quasi annorum; sic est et Syriacè. Latinus interpres legisse videtur usque.

OCTOGINTA QUATUOR. Possent intelligi anni octoginta quatuor viduitatis; nempe, tunc temporis, cum Christus infans in templo offerretur, eam egisse annum octogagesimum quartum in viduitate, ac proinde habuisse annos ætatis circiter sex supra centum numeratis annis quindecim virginittatis: sed quia eo adhuc tempore, vacasse nocte et die jejuniis atque orationibus dicitur, non fit verisimile ad eum decrepitem fuisse, quòd etas centenaria non videatur continuis huiusmodi laboribus ferre posse. Intellige igitur quòd à morte mariti, quem juvenis amiserat, remanserit vidua usque ad annum octogagesimum quartum ætatis, quem egerit hoc tempore aut proximè attingit. Longo tempore probata castitas; et videri possit, hujus non minùs quàm Simeonis mortem, non in aliud fuisse dilatam, quàm ut id quod ardentissimis diâ optarat votis anus videret.

QUE NON DISCEDEBAT, tam grandæva licet esset, DE TEMPO, commodè id intelligendum est; nam ob necessaria natura, cibum, potum, et cætera huiusmodi, relinquere aliquando templum, haud dubiè. Prædicatur fuisse in templo frequentissima, ac penè assidua. Partim laudabilis viduitas est, nisi conjunctam habeat religionem ac pietatem: nam quæ in deliciis est vidua, vivens mortua est, doctore Apostolo, 1 Timoth. 5, v. 6.

JEJUNIIS ET ORATIONIBUS, seu precatationibus, orationibus. Non sunt casus dativi recti à verbo *serviens*, quod sit operam dans, sed sunt ablativi modi,

VERS. 57. — ET HÆC VIDUA; quia noverat jam tempus esse, quo Christo non officio pariendi, sed studio continendi melius serviretur, inquit August. loco cit., sed ætatis. Meriti ergo ANNE eo maximè commendatur, inquit c. 15, quia cum tam citò in juventute expulisset virum, per proliam ætatem suam diu cum carne conflixit et viciit. Et quia parum est esse viduam, nisi pietate commendetur, addit hyperbolice loquentio: *QUE NON DISCEDEBAT DE TEMPO*; non quòd in illo habitaret, sed in eo frequenter et penè assidue studio religionis versaretur. JEJUNIIS ET ORATIONIBUS SERVIENTIS, id est, per jejunia et orationes ser-

quasi dicas per jejunia et orationes. Jejuniis corpus immolabat Deo, orationibus animum; illis enim sanantur pestes corporis, his ægritudines animi. Cognatæ sunt hæ duæ virtutes, ut cognata quoque sunt corpus et anima, et utroque Deo servire oportet. Jejuniu, quod est substractio cibi potusve necessari ad hoc ut corpus optime valeat, subdit corpus spiritui; oratio autem elevat spiritum in Deum. Itaque cognata sunt et se mutuo fovent, diu jejuniu facit, ut non obset corpus, quo minùs spiritus liberè tendat in Deum; oratio auferet desiderium curandi corporis, ita ut vix de eo cogitetur, nisi ubi necesse est; quam ob causam sæpè conjunguntur in sacris Litteris.

SERVIENTIS, scilicet, Deo, colens; vox Græca, ex sacrorum Scriptorum usu, significat servitium seu cultum uni Deo debitum. *Δακρυία* ex vi significationis non denotat servitium soli debitum Deo, sed ex sacrorum Scriptorum usu, Pauli præsertim et Septuaginta: aliqui idem est quod *δουλεία*; nam et Levitici 23, v. 7, opus servile, *ἀκρυϊστος* Græcè dicitur. Hebræa vox *habad*, generalis omnino est. Sita est autem Deo singulariter debita servitus, cum in sacrificio et adoratione, tum in piâ erga Deum affectione mandatorumque illius observatione. Nulli servitium est contra Deum, nec ulli nisi propter Deum. Unde et ipse Beza hic vertit, *serviens Deo*; quare parum favet præceptori suo Calvino, neganti jejuniu esse cultum Dei, contra manifestissimam hujus aliorumque S. Scripturæ locorum doctrinam.

NOCTE AC DIE, id est, continuè et perseveranter, quamquam noctis hic mentio notanter urgenda est, quo tempore non solet vix hominum orare. Id fecit hæc vidua, preveniens præceptum Apostoli: *Quæ verè vidua est et desolata, speret in Deum, et instet obsecrationibus et orationibus nocte ac die.* 1 Tim. 5, v. 5. Ac verisimile omnino fit, viduam hanc, ab amisso marito, devovisse seipsam Deo ejusque ministerio, et in templo ipso habitasse; non in atrio seu loco orationis, sed in exteriori templi parte, ubi exedras seu cellas adificatas fuisse, quæ servient etiam mulierum ac virginum, quæ se Dei ac templi ministerio consecrassent (quibus pietatem docendis præfecta hæc fuerit) habitationi, clarum faci illustrissimus cardinalis Baronius, in apparatu ad Annales ecclesiasticos, ubi agit de presentatione ac mansionem B. Mariæ in templo.

VERS. 58. — ET HÆC, et etiam hæc, ita Syrus. *Hæc*, tam multis nominibus commendata anus, ad eum vene-

viens Deo, Græcè *λατρεύου*, seu *latrum exhibens*; quod sacrorum scriptorum usu cultum Deo debitum significat, ex quo apertum reliquitur tam per jejunia secundum se, quàm per orationem coram Deo, non verò tantum, quatenus carnem macerando jejunia serviant orationi, ut vult Calvinus in Harmonia sua evang. NOCTE AC DIE, id est, assidue, preveniens jam tum præceptum Apostoli 1 ad Timoth., v. 5, ubi viduam jubet instare obsecrationibus et orationibus nocte ac die.

VERS. 58. — ET HÆC, tot videlicet nominibus commendata; nam, ut Ambr. notat, id eò Anna et stipendis viduitatis et moribus talis inducitur, ut digna

randa aetate ac virtutibus matrona. Idcirco enim haec tenens aetas ejus et virtutes, notanter adeo descriptae fuerunt, ut testimonio ejus de Christo pondus adderetur, et manifestum fieret, fuisse testem omni exceptione majorem, non humano sed divino spiritu locutam. Quare Ambrosius: *Idcirco Anna et stipendium viduitatis et moribus talis inducitur, ut digna plane fuisse credatur, quae redemptorem venisse omnium nuntiaret.*

IPSA HORA, eodem momento, quo quae dixi gerebantur, quo puer sistebatur Domino, et Simeon de illo prophetabat.

SUPERVENIENS, *ἐπιερχόμενος* adstant, assistens. Syrus *comath*, surrexit. Ipsi facile potest, quod non ex loco habitationis suae, sed ex loco orationis in templo, surgens, instinctu Spiritus sancti venerit ad eum templi locum, ubi puer offerebatur.

CONFITEBATUR. Id multi interpretantur, *vicissim confitebatur*, laudabat et ipsa gratiasque agebat, ut Simeon scilicet, quasi dicitur quod succinnetur Simeoni in laudando Deo et agnoscendo hoc puero pro Christo; atque hanc vim esse putant particulae *ἀντι*. Alqui interpretes Latini et Syrus id non senserunt, qui simpliciter verterunt *confiteri*; nec Theophylactus cum suis aliud annotat, quam, *id est, gratias agebat*; particula enim *ἀντι*, respicit ad beneficium acceptum. Celebre est autem, *confiteri*, quod Septuaginta verterunt ex Hebraeo *ודה*, pro laudare et gratias agere accipit, unde frequens illius usus est in psalmis: *Confitemini Domino, quoniam bonus.*

DOMINO, Deo. Gratias agebat eumque laudabat, quod promissum Messiam misisset.

DE ILLO, scilicet puero, de quo haec tenens sermo, affirmans esse Messiam promissum patribus, quem (credibile est) et in ulnas accepit ut Simeon. Titus: *Quid loquebatur? Hic, inquit, est mundi redemptor, hic hominum est servator, hic ille est qui nostram mestitiam animique dejectionem in gaudium et laetitiam convertet.*

OMNIBUS PRÆSENTIBUS ET OCCURRENTIBUS.

QUI EXPECTABANT, tanquam imminemem.

REDEMPTIONEM, liberationem, salutem futuram per Christum.

ISRAEL. Israelis, Israelitici populi. Haec Latinorum codicum vulgaris est lectio; cui Graecum Vaticanæ Bibliothecae exemplar adstipulatur: *habet enim, redemptionem Israelis*; acceditque quartum Parisiensem apographum, quod, in *Israel* scribit. Porro, antiqui Epanorthotæ codices, *Jerusalem*, habent, non

plane fuisse credatur, quae Redemptorem omnium venisse nuntiaret. IPSA HORA, quæ Simeon de puero et matre prophetabat, opportuna et providentiæ Dei gubernantia; SUPERVENIENS CONFITEBATUR DOMINO, id est, laudando gratias agebat pro accepto beneficio: illa quippe vis est verbi *confitendi*, in Scripturis frequentissima. ET LOQUEBATUR DE ILLO, scilicet Domino, ut praecessit. Cùm autem constet intelligi puerum, consequenter de illo Domino tanquam omnium Domino loquebatur OMNIBUS QUI EXPECTABANT REDEMPTIONEM ISRAEL, cum videlicet declarans esse Messiam et redemptorem illius quum Israel expectabat.

Israel: *Omnibus qui expectabant redemptionem Jerusalem*: quibus consonant, antiqui Parisiensium, et antiqui nostri, Brug., Lob., Leod., Soc. al. L. A. G. R., ac decem Hentenii exemplaria, cum Moguntinâ typographorum primâ editione, et posterioribus quibusdam. His, Latini enarratores, Beda, Carensis, Albertus, Gorran, Richelius, volunt; etiam Lyranus commentariis, quæ à M. N. Hunnaeo manuscripta habemus, adscriptus textus, his et Graeci plerique libri, ac Syriaca Evangelia, suffragantur; sed, Graeci quidem libri, consentientibus Graecorum, Theophylacti atque Euthymii textibus, in *Jerusalem*, legunt; Syriaci verò *redemptionem ipsius Jerusalem*. Quare, si hos sequaris, Jerusalem Latinis à præcedenti nomine regitur, *redemptionem Jerusalem*; si illos, genitivus est, *quiescit*, omnibus qui erant Jerosolyma expectantes proximam Christi redemptionem. Reperitur hæc eadem lectio, apud Irenæum libri 5, cap. 11, et Augustinum libri de Consensu secundi capite 5; et quamvis apud Augustinum diversitas sit lectionis. Facilius porro crediderim, cùm de redemptione Israel passim in Scripturis legatur, ex *Jerusalem*, factum *Israel*, quàm de converso, ex *Israel*, *Jerusalem*; maxime cùm hoc obscurius sit. Minime verò persuaderi possum, à B. Lucâ utrumque scriptum fuisse, sic, *redemptionem Israel in Jerusalem*; id quod Nicolaus Zegerus suscipiatur; tametsi, unum ex manuscriptis nostris, *redemptionem Israel, Jerusalem* legat, ex infamis, id est, nec ullius insignis codicis aut tractatoris auctoritate fulcitur. Redemptio Israelis, redemptio futura erat. Jerosolymorum, ut metropolis, eaque Jerosolymis etiam peragenda, ut in metropoli; denique Anna de eâ loquebatur iis qui Jerosolymis erant; non pauci Jerosolymis erant, qui brevi futuram per Christum redemptionem ardentissimis votis expectabant: qui annum hanc, propter eximias virtutes et spirituales dotes, observantes, eique familiares et addicti, audierunt ab eâ, jam natum esse Christum, et in templo ipsi esse conceptum, id quod maximo, haud dubium, fuit eis solatio et gaudio.

VERS. 59. — ET UT, postquam autem.

OMNIA. Nihil omiserunt religiosi conjuges.

SECUNDUM LEGEM, quæ secundum legem, scilicet faciendi erant, ad purificationem matris, et filii primogeniti oblationem ac redemptionem.

REVERSI SUNT, parentes nam cum Jesu filio.

GALILEAM, ex qua Christus minime expectabatur, verum ex Judæa ipsique Jerosolymis regis. *Scrutare* (ait aban Nicodemo Joan. 7, v. 52) et vide quia à Ga-

VERS. 59. — ET UT PERFECERUNT OMNIA SECUNDUM LEGEM, quæ de purificatione matris, de oblatione et redemptione primogeniti statuta sunt. REVERSI SUNT IN GALILEAM; non immediatè ex Jerosolymis vel Bethleem, sed post interpositam fugam in Ægyptum. Nam Joseph ex Ægypto in Judæam, non verò in Galileam redire voluit, ut patet Matth. 2, v. 22, non aliâ sanè de causâ, ut videtur, nisi quia ex Judæa fugerat. Itaque etiam hic notanda est consuetudo Evangelistarum, qui connectionem gesta diversa, quæsi nihil intercesserit, cùm tamen multa interposita fuerint.

illa? *Propheta non surrexit*. Galilæa regio erat populosa, fertilis, et dives, cui præerat, quod diximus, Herodes Antipas, frater Archelæi, Tetrarchæ nomine, juxta testamentum patris et Caesaris assensum. Hebraicè vocatur *galil*, Syriacè *galilio*, à *gala*, volvere, ubi maris littori adiacet, propter sinuosos videlicet littorum recessus, vel quia fluctus illi ventis aut astu reciprocant volutatumque ludunt, vel denique propter congestos illic arenarum tumulos. Est autem duplex Galilæa, superior et inferior: superior in septentrionem recedit, Caseream Philippi et Libanum montem versùs, à meridie habens inferiorem, ab ortu Jordanem, ab occasu maritimas urbes, Sidonem, Tyrum, et Ptolemaida: inferior à septentrione habet superiorem, à meridie Samariam, ab ortu mare Tiberiadis, ab occasu mare magnum. Lege Josephum libro 5 de Bello Jud., cap. 2. In partes Galilææ interioris recessit Josephus cum puero et matre: illius enim civitas est Nazareth.

IN CIVITATEM SUAM, habitationis suæ.

NAZARETH. Erat quidem et *Bethlehem civitas ipsorum*, sicut Theophylactus, sed ut patria; Nazareth verò, ut habitationis locus, similiter Titus. *Reversi sunt autem, non mox et immediatè, sed post annos novem, nimirum redeuntes ex Ægypto*; doctore D. Augustino lib. 2, de Cons. Evang. cap. 5. Interest enim fuga in Ægyptum, quæ non ex Nazareth, fuit initia, sed vel ex Jerosolymis, vel ex Bethleem, vel ex itinere Bethleem versùs. Staturat enim Joseph, perfectis iis quæ legis erant, reverti Bethlehemum, sive habitandam causâ, (quod ita Deo decretum esse arbitraretur) sive conficiendi negotiâ, quæ poterant illi restare. Nam etiam ex Ægypto reversus, putavit sibi in Judæa habitandum esse, (quod est argumentum, quod ex Judæa in Ægyptum recesserat), nec nisi divinitus monitus recessit in Galileam, repetitâ civitate suâ Nazareth. Mansit in Ægypto ferè novennio, rediitque in terram Israel natus annos novem et dies quatuordecim; quamquam alii, qui anno regni Herodis 52, natum Christum autumant, annis duntaxat quinque aut sex censent in Ægypto commoratum. Opportunè autem reversus est Herode defuncto, ut patrius Judæorum rex, extincto alienigenâ tyranno. Quare divinè providentiâ agente factum est, ut post Herodem nullus à Romanis, Judæorum designatus sit rex proximo. Profectus, juxta quod divinum monuerat oraculum, in Galileam, Nazareth delegit habitationi suæ; ea enim ipsius et conjugis Mariæ civitas erat, à quâ tot jam annis, à tempore descriptæ Casaris iussu Judææ, peregrinati fuerant. Civitas erat Galilææ inferioris, quod diximus, in tribu Zabulon sita, distans à monte Thabor circiter duarum horarum itinere, Occidentem versùs, ædificata in monte (Luc. 5,

VERS. 40. — PUER AUTEM CRESCEBAT CORPORE, ET CONFORTABATUR, robore membrorum, ut pueri solent. Has enim vi-issitudines etatum subire voluit, ne, si plenâ staturâ prodidisset, phantasma fuisse videretur. PLENUS SAPIENTIA, q. d.: Non tamen simpliciter crescebat sapientiâ, sed ab initio plenus erat; sicut et

v. 20), oppidulum humile et obscurum, sed hoc magis opportuna puero Jesu latebra; interim nos reipsâ docente Deo, quam nihili ea faciat, quæ mundus in primis præclara dicit.

VERS. 40. — PUER AUTEM, puerulus autem, ex quo fuerant omnia perfecta secundum legem. Volens evangelista compendio narrare, quid circa puerum accidere, inter diem quadragessimam et annum duodecimum præclara dicit.

CRESCEBAT STATURâ ET CONFORTABATUR, non addas, *spiritu*, ut codex unus aut alter. Fortior reddebatur robore corporis, staturâ procerior et membra robustiora efficiebantur, ut fit in puerulis bonâ valetudine præditis. *Sunt isthæc ad assumptam carnem referenda, ait Titus, secundum corpus namque crescebat et confortabatur, membrorum nimirum robore, nam cum ipsâ corporis mole, sensim gliscente et adolescente. Quamvis enim potuisset, ex utero matris staturâ viri perfectè procedere, quod inquit Theophylactus, ne tamen phantasma esse videretur noluit. Porro quod Græcè et Syriacè additur *spiritu*, verisimile est superfluum, acceptum ex simili de Joanne loco, supra 1, v. 80. Non magis enim lectum fuit Origeni et Tito Græcis enarratoribus, quam veteri interpreti. De Tito jam vidimus, de Origene etiam clarum est ex homil. 18, et 49, in Lucam; ut proteream veteres Latinos. Cæterum quia à plerisque omnibus Græcis libris nunc legitur, et ab Euthymio et Theophylacto etiam explicatur, intellige crevisse puerulum corpore, et corroboratum spiritu, id esse, quantum crescebat corpore, tantum virtutem ac robur spiritualium donorum in ejus animo latentium foris se exeruisse; pro ratione, inquam, augmenti corporis, seu prout ejus ætatis insigni puero poterat congruere. Ita Theophylactus, cujus verba sunt: *Cum cresceret, emicuit Dei Verbi sapientiâ; non enim sapiens fuit proficundo (absit), sed paulatim declaravit insitum sapientiam, et juxta corporis staturam dicitur proficere et corroborari spiritu.**

PLENUS, Græcum significat plenum esse ac redundare, significat et replet. Latini interpretes, priori significatione acceptum participium, veritè plenus, scilicet existens, quemadmodum dicitur Joan. 1, v. 14, *plenus gratiâ et veritate*, nam sapientiâ hic idem ferè esse, quod apud Joannem *veritate*, annotat Beda. Veteris igitur Latine editionis sensus est puerum quod ad corpus paulatim ætatem fuisse staturâ et robore, qui quod ad animum, ab initio creationis ita fuerit plenus omni sapientiâ, et gratiâ Dei adeo copiosè dotatus, nihil ut ipsi posset addi, quippe cui non ad mensuram dederit Deus spiritum (Joan. 5, v. 34), requiescentem super eum, Isaia 41, v. 2, cum omnibus donis suis. Discrimen datur inter corpus et animam

GRATIÂ DEI, stabilis scilicet sine incremento, ERAT IN ILLO. Nam his verbis quodammodo præmunitur hoc Lucas, ne perperam intelligeremus id, quod infra v. 52, dicit, eum sapientiâ et gratiâ proficere, nimirum ita, ut profectus ille cum hæc stabilis plenitudine consistere possit.

Christi pueri. At recentiorum plerique, juxta posteriori significationem, vertunt qui vel et *replebatur sapientia*; cui versioni, præter Syrum, etiam alii veteres suffragantur, Origenes, Theophylactus, Titus, et Euthymius, Græci; inter Latinos Ambrosius, libri de Incarnationis Dominicæ sacramento capite 7. Hujus versionis sententiâ est, spirituales animi virtutes, cum ætate magis magisque in eo se exercuisse, nominatim verò sapientiam, quod est, scientiam seu rerum cognitionem cum modestiâ conjunctam. Non enim obnoxius fuit iis vitiis quibus puerilis ætas laborare solet, obtusitate, stultitiâ, ineptiâ, petulantia, inconstantia; nihil hujusmodi vitiorum fuit in puero hoc, qui pro ætate sapientem, modestum ac gravem se semper præbuit, in vultu, gestibus, incessu, verbis, factis, ita ut diceret quotidie magis magisque sapientia repleti, quâ ab exordio conceptionis plenissimus fuerat. *Sapientiam et gratiam quâ pollebat*, inquit Titus, *juxta corporis incrementum magis magisque subinde probebat: non assumens sapientiam*, addit Theophylactus, *(quid enim perfectus eo qui ab initio fuit perfectus?) verum paulatim illam deundans. Si enim quamvis brevis fuisset staturâ, ostendisset omnem sapientiam, visus fuisset prodigiosus. Hæc ille. Jam quod sequitur:*

ET GRATIA DEI ERAT IN ILLO, prosequendo hanc posteriori sententiam, intellige causaliter, et pro nam. GRATIA, favor, amor.

IN ILLO, erga illum, complacebat sibi Deus in illo, amabat et ornat ab illo, super illum fovebat ipsum, moderabatur, regebat et componebat, quod ait Euthymius. Intellige hæc, manifestè et evidenter, ita ut facile à quovis observari posset. Simile ergo est hoc illi, quod supra, 1. v. 66, de Joanne scriptum est: *Etenim manus Domini erat cum illo.*

VERB. 41. — IERANT, proficisciebantur, à Nazareth. Incipit Lucas narrare historiam, quâ Jesus adhuc puer, duodennis, inquam, edidit specimen divinæ sapientie gratiæque in se latentis.

PARENTES EIUS, scilicet pueri, puerum secum adducunt.

PER OMNES ANNOS, secundum annum, id est, annuè, quotannis.

IN JERUSALEM, locum quem elegerat sibi Dominus, 2 Paral. 7, v. 12; distantiem itineris tridui, ut minimum; spatium viginti septem leucarum, ut loquitur Bocardus.

IN DIE SOLEMNI, festo, instante die festo.

PASCHE, Pascha vox est Chaldaica Pasha seu Pascha, addito ad finem pro lingua more *aleph* seu a, derivata ab Hebræo, quam Latinus interpret *Phase*,

VERB. 41. — ET IERANT PARENTES EIUS PER OMNES ANNOS IN JERUSALEM, videlicet ad templum Domini. Præceptum enim erat Deut. 16, v. 16, ut ter in anno appareret omne masculinum in conspectu Domini in solemnitate Hebdomadarum, id est, Pentecostes, et in solemnitate Tabernaculorum, et præcipue IN DIE SOLEMNI PASCHE, ut videlicet istâ frequentatione in Dei veri cultu continerentur. Et quamvis virgo istâ lege non teneretur, pro suâ tamen pietate virum co-

Judei hodiè Pasah pronuntiant. Significat saltum sive transitum, (nam pasah Hebræis transire seu transilire est) διαβασις et παραβασις Græcè reddiderunt veteres Judæi, eò quòd solemnitas hæc celebraretur in memoriam ejus, quòd Deus interficiens primogenita omnia in singulis Ægyptiorum domibus, Hebræorum domos sparsim sitas inter domos Ægyptiorum transilivit, nec quicumque in eis nocuerit, eò quòd notatæ essent pro foribus, sanguine agni superimminaribus et postibus (considera figuram crucis) illito, ejus agni matatione et esu solemnitas illa jussa fuerat celebrari. Hanc nominis rationem dat D. Hieronymus in commentario hujus loci: *Eò quòd, inquit, exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum, pertransierit, nec excusserit eos. Imò verò ipsamet Scriptura sacra dat hanc nominis rationem, Exodi 12, v. 27, ubi ait:*

Victima transitit Domini est; quando transitit (quod παρὰ πύλας reddas ex Hebræo: Sacrificium pesah est Domino, qui pasah, id est, transivit) super domos filiorum Israel in Ægypto, percussit Ægyptios et domos nostras liberans. Syri et ipsi utuntur nomine Pascha, sed litteram samech mutant cum sade Pasah, ita et non à transitu, sed à gaudio et hilaritate dedit nomen, eò quòd solemnitas sit maximè festiva et læta, instituta ad representandum potissimum res duas, unam quam diximus, quòd sanguis agni postibus illitus salutis fuisset Israelitis omnibus qui se intra ædes continuerant; alteram consequentem, quòd populus Israel hæc ratione ab Ægyptiâ servitute fuisset liberatus. Accipitur porrò aliquando vox Pascha pro hostiæ sui sacrificio, hoc est, agno, qui in symbolum duplicis illius quam mox exposuimus rei, quotannis ab Israelitis immolabatur, aliquando verò pro solemnitate ipsâ, præsertim verò pro primo die (agebatur enim diebus septem, Exod. 12, v. 14, 15, 16), qui omnium celeberrimus ab agni esu et immolatione sumebat initium. Præceptum fuerat, Exodi 23, v. 14; Deut. 16, v. 16, ut ter anno viri omnes, è suis singuli habitationis locis, visitarent locum à Deo electum, reddendorum votorum suorum causâ; festis videlicet diebus. Pascha Pentecostes, et Tabernaculorum; promittente Deo securitatem ab hostibus, interea dum abfocent illi civitatibus atque oppidis suis, Exodi 34, v. 24. Præceptum id fuerat Israelitis, ut in Dei cultu continerentur; nam ut unicum templum electum erat, ne pro numero templorum deos multiplicarent, more gentium: ita ut aliquoties anno illud templum ab omnibus visitaretur mandatum fuerat, ne à Dei cultu alienarentur. Hoc præceptum Joseph quâ erat religione, observavit; quamvis enim nonnisi festi Pascha hic sit mentio, fit hoc, non quia reliquis festis non adit

mitata est. Sed cur non timerent Archelam, qui, ut colligitur ex Josephi 17 Antiq., c. 15, tunc adhuc superstes regnabat in Judæâ? Respondet August. 2 de Consensu c. 10, habitationem in Jerusalemis timuisse parentes propter Archelam, non tamen brevem peregrinationem, cum tantâ turbâ undique conflente facile esset latere. Unde et Christus ipse quasi in occulto dicitur ascendisse aliquando ad diem festum, Joan. 7, vers. 10.

templum Domini, sed quia festo Paschæ accidit, id quod narrare hæc statuit evangelista; sicut etiam præcipuum è tribus erit festum Paschæ; nec ita præcisè Israelitæ tenebantur tertio proficisci quotannis. Quamquam autem præceptum hoc feminas non tangeret, quibus pepercera lex, propter teneritudinem et alia varia earum impedimenta; non tamen prohibebantur viris suis congressi, quando possent et vellet. Quare Maria Virgo, pro suâ in Deum pietate, non omisit quin quotannis marito se comitem adjungeret, et filium quoque suum assumeret; exemplo relicto parentibus, ut teneram ætatem mox ab initio assuefaciant exercitiis pietatis. Id autem observantur Maria et Joseph à reditu suo ex Ægypto, ita ut prima eorum profectio hujus religionis ergo fuerit, Jesu decimum annum agente, tribus circiter mensibus postquam rediissent. Nec timerunt sibi ab Archelao, Herodis filio, tunc temporis regnante (regnavit enim annis circiter novem à reditu Christi ex Ægypto, quod colligere licet ex Josephi Antiquitatibus, lib. 17, cap. 15), tum quia non habitationis, sed duntaxat aliquot dierum peregrinationis causâ, cum ingenti turbâ undique conflente, in quâ latere facillimè possent, in Judæam concedebant, tum quia timorem hominum Dei timori postponebant. Sic ferè Augustinus, lib. 2 de Consens. Evang., cap. 10.

VERB. 42. — ET CUM. CUM igitur factus esset, scilicet puer, annorum duodecim. Syrus suâ phrasi, *filium annorum duodecim*. Hoc potissimum tempore consuevit puerorum ingenium apparere.

ASCENDENTIBUS ILLIS, parentibus cum filio, postquam ascendissent illi. Syrus clarior, mutato participio in verbum, *ascenderunt illi*. Quidam antiqui libri addunt, quidam auferunt prepositionem in.

JEROSOLYMAP. Syrus omittit, ut quod satis clarum sit debere subaudiri.

SECUNDUM CONSUETUDINEM DIEI FESTI, prout requirebat mos festi. Syrus, *sicut consueverant in festo*. Non voluptatis ergo aut curiositatis, sed religionis ac festi causâ, ad orandum et colendum Deum, profecti fuerant.

VERB. 45. — CONSUMMATISQUE DIEBUS, et postquam perfectissent seu peregerissent dies, scilicet ejus festi; erant enim septem dies Paschæ seu azymorum, Exod. 23, v. 15; et quamquam non omnibus illis septem diebus Jerusalemis manere tenerentur, videtur

VERB. 42. — ET CUM FACTUS ESSET ANNORUM DUODECIM. Hoc unico actu Christi pueritiam et adolescentiam complexus est; idque opportunè, ut, quia totum illud disciplinæ suscipienda tempus est, adolescentiæ præberet formulam discendi tractandique cum doctoribus, sicut postea vir viris exemplum fuit agendi cum discipulis.

VERB. 45. — CONSUMMATISQUE DIEBUS, AZYMORUM, qui septem erant, CUM REDIRENT IN GALILIAM, REMANSIT PUER JESUS IN JERUSALEM, ET NON COGNOVERUNT PARENTES, id est, mansit inscius parentibus. Causa non fuit error, non casus, aut inobedientia, sed Dei consilium, ut ostenderet se in sui Patris celestis negotiis esse suæ libertatis et auctoritatis, independentem à parentibus carnis; ut specimen aliquod suæ divinitatis in illâ ætate præberet; ut modestè

tamen ex pio erga Deum affectu, Joseph, Maria, alique Galilæi plurimi, id fecisse.

CUM REDIRENT, scilicet parentes ad propria. Græcè redeuntibus illis. Syrus: *Et cum impleti essent dies, illi reversi sunt; Jesus verò, etc.*

REMANST, quod aliis annis non fecerat; non inobedientiâ aut errore faciente, sed certo divinoque consilio.

ET NON COGNOVERUNT, inscius parentibus.

PARENTES EIUS. Græcè et Syriacè legitur *Joseph et mater ejus*. Quâ de causâ remanserit, et cur inscius parentibus, explicat ipse Jesus infra, v. 49. Quomodo autem remansisse poterit inscius parentibus, qui tantâ cum curâ ac sollicitudine observabant, facili est imaginari. Cùm tempus esset redeundi, conveniebant complures eorum qui ejusdem essent civitatis, ut simul proficiscerentur et hospitarentur in viâ; et quidam quidem, qui civitatis essent parati, præcedebant; alii, quos negotia paulò diutius tenerent (in quibus fuere Joseph et Maria improvisâ aliqua, sed Dei providentiâ illorum occasione), subsequenter, saltem inventuri omnes se mutuo vesperi in communi diversorio. Inter hæc Jesus opportunè se subduxit, ita ut existimari poterit à parentibus subsequentibus, abisse eum cum iis qui præcesserant, quod sequitur.

VERB. 44. — EXISTIMANTES, rati, persuasi probabiles argumentis.

IN COMITATI, apud eos itineris socios qui antecesserant, quosque vesperi in communi hospitio inventuri erant. Non dubium est, qui turmatim iteri facere soliti fuerint, qui diebus solemnibus Jerusalem adorandi causâ venirent aut inde redirent, præsertim qui ejusdem essent civitatis aut territorii.

VENERUNT, iverunt, progressi sunt, Galilæam versus, ITER DIEI UNUS (erat enim iter plurium dierum ex Jerusalemis Nazarethum), quousque vesperi assenti essent societatem eorum qui præcesserant et ad hospitia priores diverterant.

REQUIREBANT, querebant.

INTER COGNATOS ET NOTOS, apud illos civium suorum (multi enim civis erant viae comites, qui familiariter non not) qui ipsis simul et puero aut cognati essent aut saltem noti. His enim libenter solet ætas puerilis adhaerere, quibus et noverant pueri hujus aspectum esse jucundissimum.

magnitudinem intelligeremus qui, cùm talia posset, et ante et postea tot annos in silentio privato ignotusque latuit, nihil more venorum hominum et servitorum molienti ante tempus.

VERB. 44. — EXISTIMANTES AUTEM ILLUM ESSE IN COMITATI; in quo negotiis aliquibus in viâ implicati cum versimiliter reliquerant. Addit hoc, ut omnem incuriæ culpæque suspicionem à parentibus removeret, taciteque insinuarer, puerum cum parentibus ascendere redireque solitum: nam illa consuetudo videtur eis fuisse causa talis probabilis existimationis. VENERUNT, seu progressi sunt, ITER DIEI, tanquam securi quòd in communi diversorio sub vesperam eum invenirent; distat enim Nazareth Jerusalemis itinere circiter tridui. Itaque REQUIREBANT EUM ITER COGNATOS ET NOTOS, civitatis Nazareth: sive quòd

VERS. 45. — ET, PRO SED. NON INVENIENTES, cum non invenissent eum, sed scilicet apud cognatos et notos; vix enim apud hujusmodi invenitur Jesus. Non inter cognatos et carnis propinquos invenitur Jesus, ait Origenes, non in eis qui corporaliter ei juncti sunt. In multorum comitatu Jesus meus non potest inveniri. Non invenitur apud cognatos et notos, inter quos speraverant inveniendum; sed nec apud ignotos; nullus enim praterierunt, quos non rogarent de viso filio, ubi spei aliquid esse poterat.

REGRESSI, reversi sunt, idque diei proximi summo mane, credibile est; nam per noctis tenebras, luna non lucente, nisi sub auroram (erat enim luna circiter vicinissima secunda), ut difficile fuisset iter facere, ita non facile inveniri potuisset Jesus, si in via fuisset.

IN JERUSALEM. Certi erant quod non praesisset Nazarethum versus, iter ante alios prosecutus, tum quia nemini visus fuerat, tum quia tantum itineris eo die confectum fuerat à comitatu, quantum poterat ante noctem ingruentem. Reversi sunt ergo Jerosolymam, unde jam venerant, arbitrati, quod res erat, eum illic remansisse, praesertim cum cognati et noti asseverarent non discessisse ex urbe cum ipsis. Ostendunt autem se, non neglecto aut incuria fuisse securus, quando non sine ingenti corporis molestia et cordis dolore viam quam fecerant remeantur.

REQUIRENTES, quaerentes eum, tum in itinere, tum in civitate, in hospitio, in vicinia, ubicumque, animo vehementer afflicti atque anxii. Sed quare anxie adeo quaerebant? num suspicabantur perditum, aut quod aberrasset ut puer? Absit, respondent Theophylactus et Titus Origenem imitati, neque hoc sapientissima Maria fuerit, etc. Nunquam fieri poterat, ut perditum putarent infantem, quem divinum esse cognoverant; verum quaerebant eum, ne quo pacto ab iis abisset, ne forte reliquisset eos. Hoc quantum forte dici possit, quod metuerint ne desereret eos, nec cum ipsis amplius vellet habitare in Nazareth, qui comparare se vellet ut in Jerusalem Christi officium paulatim aggrediretur; solitudo tamen responderet, quod metuerint, ne parentibus in turbâ amissis, à viâ aberrans, mala et incommoda plurima pateretur. Quamvis enim crederent esse Filium Dei, qui sciret possetque omnia; noverant tamen, quod ceterorum more se

eum inter illos reliquerant, sive quod gregatim oppidani ejusdem urbis maximeque consanguinei simul redire solerent.

VERS. 45. — ET NON INVENIENTES, REGRESSI SUNT IN JERUSALEM; eò quod nec processisse comitatum nec eum cum aliis egressum satis intelligerant. In hoc iter secundus dies impensus est: REQUIRENTES EUM, tantquam depositum curae suae charissimum illius relictis. Sed cur tanta sollicitudo de illo quem Deum esse non ignorabant? nimirum quod, sicut cetera corporis incommoda, famem, sitim, inebriatatem ambulandi, et similia patiebatur, instar puerorum ceterorum, nisi parentum cura arceretur; ita merito solliciti erant, ne istis itineris et errorum incommodis subiaceret, quibus ceteri pueri solent; nec enim divina potestas ejus parentes à sollicitudine et cura daterat eximebat.

gereret, quod in iis quae ad corpus spectant, non licet uti virtute divina, sed communem hominum servare consuetudinem; et quemadmodum non mox ab infantia fuerat locutus, non mox ambulaverat, non mox cibum solus acceperat, non mox se ipse vestiverat parentum ad hæc usus auxilio; ita hactenus ceterorum puerorum more se haberet, cibum, duca-tum, tutelam, ceteraque necessaria, parentibus procurantibus acciperet; dum non haberet, aut mali quid pateretur, fletet, doleret, non necessitate aut infirmitate, sed voluntate, ut nobis similis esset, quos salvare statuerat. Ad eundem modum existimarent fieri posse, ut à viâ aberraret, quam nulla experientia didicerat, et plurima consequentia mala pateretur, sicut aliis pueris solet accidere; quamvis posset, si vellet uti scientiâ potestatisque interiori, viam rectam tenere, et mala omnia evitare. Quasiverunt ergo tantquam errantem et perditum, rati, quod hanc non minus quam ceteras infirmitates humanas, volens assumpserat: tamen hæc quidem vice, non errore puerili à parentibus abfuisset, sed certo consilio.

VERS. 46. — POST TRIDUUM, id est, die tertio; talis enim est hæc phrasim, qualis illa de qua supra, v. 21. Tertio autem die, ab amissione scilicet, ex quo Jesus relicto parentibus remanserat Jerosolyma. Primus enim dies fuit quo parentes Jesu, confecto Jerosolymâ Galileam versus itinere unius diei, associati sunt comitatu; secundus quo, non invento eo in comitatu, reversi sunt Jerosolymam, quaerentes eum in itinere, et Jerosolymâ (quò sub noctem pervenerant), in hospitio pristino ac vicinia; postriede mane, qui fuit dies tertius, invenerunt eum in templo. Sic recte Euthymius distinguit dies. Notum statim inveniri Jesus, quia, quod difficillius queritur solet dulcius inveniri; decretum autem erat ei, triduo inter doctores apparere; id enim fit verisimile.

INVENERUNT igitur, non in theatro aut in consortio ludentium puerorum, sed in templo, loco orationi et doctrinae sacrae deputato. Crediderim, quòd mox ut licuit, summo mane, parentes Jesu templum adierint, persuasi illic fore potius quàm alibi si sponte Jerosolymis remanserit, ob singularem ejus quam respectam habebant erga Deum pietatem. Et fieri potest (ut erat templum vastum, multisque stadiis longum ac latum), quod diu quaesierint in templo.

VERS. 46. — ET FACTUM EST, POST TRIDUUM INVENERUNT ILLUM, id est, tertio die ab amissione. Phrasim est enim Scripturae familiaris, ut id quod certo die futurum significare velit, dicat futurum post diem illum, scilicet inchoatum, ut supra v. 21 et 22. Itaque primo die amissus, secundo regrediendo quaesitus est, tertio invenerunt eum, in templo, aliquo scilicet ejus loco, sive in atrio sive in exedra, ad docendam legem ac disputandum deputato. Unde Paulus, Act. 24, v. 12: Neque in templo invenierunt me cum aliquo disputantem; et alibi dicit, se juxta pedes Gamalielis eruditum. SEDENTEM IN MEDIO DOCTORUM; non cum illis occupando locum doctoris, ut aliqui putaverunt, sed instar discipuli inter doctores hinc inde in subselliis discendentes; non enim invenerunt eum docentem; sed, pro illius ætatis congruentia, AUDIENTEM ILLUM DOCENTES, ET INTERROGANTES, id est, quaestiones

antequam invenerint, licet ante ipsos illic fuerit, orationi vacans, interea dum expectaret conventum doctorum; sed inveniri voluit inter doctores, in eo templi loco qui ad docendam legem erat deputatus, qui ad extimam portam Orientalem statuitur, ubi Paulus ad pedes Gamalielis legem se dedidisse gloriatur, Act. 22, v. 3; illic, inquam, voluit à parentibus inveniri, ne lateret hoc ipsis in pueritiam datum sapientiae specimen, sed per matrem ad orbis et Ecclesiae praesertim notitiam veniret.

SEDENTEM, non lusitantes aut otiosum, sed sedentem tantquam omnino se addicentem audiendis rebus sacris; observa pueri gravitatem.

IN MEDIO, id est, inter, seu apud, phrasim Hebraicam; qualis legitur infra 22, v. 27: Ego in medio vestri sum, sicut qui ministrat. Non sedit cum doctoribus, occupans locum doctoris, tantquam unus doctorum, sed inter, seu apud Doctores, in subsellio, aut potius humi in pavimento matâ strato (nam ut discipulum se gerebat); cum Doctores sederent in cathedris, de quibus infra 11, v. 45: Diligite primas cathedras in synagogis. Hujusmodi enim fuisse Judaeorum morem, tradit auctor Commentarii in Epistolas Pauli, exstant inter Ambrosii Opera, 1 Cor. 14, v. 31.

DOCTOREM, magistrorum, praeceptorum, alias veritatis interpres; evangelista iste sæpe vocat *magistrum*; legisperitos, ceteri scribas et rabbim.

AUDIENTEM ILLOS; praenotat Graecè et Syriacè conjuncto et, faciens ad elegantiam sermonis non tantum, sed et ad emphasisim. Audientem illos docentes, explicantes res sacras. Quia parvulus erat, cinqui Origenes, invenitur in medio, non eos docens, sed audiens, et hoc pro ætatis officio; ut nos doceret quid pueris, quamvis sapientes et eruditi sint, conveniret, ut audiant potius magistros, quàm docere desiderent, et se vanâ ostentatione non jactent.

ET INTERROGANTES, quaestiones ex auditis excitantem, prout ex more illic licebat discipulis seu auditoribus. Manuscriptorum quaedam omittunt, alia addunt posterius eos, quod ad rem nihil facit. Si quid minus recte aut perfectè explicarent, interrogabat eos Jesus, propositis absurditatibus aut difficultatibus quae ex hujusmodi ipsorum doctrinâ sequi viderentur, quasi discere et intelligere gestiens quae docerent, revera autem ut ipsos doceret. Cum enim una ex parte, modestiam ætati convenientem servare, ex altera ipsos docere vellet, interrogatione utriusque parti serviente est usus; qui enim sapienter interrogat, docet, eum discere velle videatur. Ex uno quippe doctri-

ex iis quae tradiderant, excitantem, ut, cum eos docere vellet servatè decenti discere velle videretur. Nam, ut optime Origenes, in hunc locum, ex hoc uno doctrinae fonte manat interrogare et respondere sapienter; et ejusdem scientiae est, scire quid interrogas, quivis respondens. Itaque servavit hic praecipuum, quod per Ecclesiasticum adolescentulis dederat: In multis estis quasi innoxii, et audi tacens simul et quaerens, et pro reverentia accedet tibi bona gratia.

VERS. 47. — STUPEBANT AUTEM OMNES, id est,

nae fonte manat, inquit Origenes hunc locum tractans, et interrogare et respondere sapienter; et ejusdem scientiae est, scire quid interrogas, quivis respondens. Denique sapiens interrogato, instructio est. Si quaerans quid tractaverint doctores illi; non dubium quin de divina lege et Scripturis sacris disseruerint; sed utrum de sanctionibus et ritibus legis, quod Titus et Euthymius, utrum de Messia, de cujus vicino adventu id temporis frequens sermo erat, quod alii arbitrantur, utrum postremo de rebus aliis, incertum est.

VERS. 47. — STUPEBANT, praere admiratione quasi apud se non erant.

SUPER, propter.

PRÆSENTIA, intelligentiâ. Syrus sapientiâ, quod puer duodennis, tantâ rerum sacrarum intelligentiâ praeditus esset, quantum declarabat. Monstrabat enim acutam ac singularem intelligentiam eorum quae adiebat, texendo ex eis interrogationes aptissimas, et ad rem explicandam maxime opportunas.

RESPONSIS. Quidam, nominatim Origenes hominibus 18 in Lucam, intelligunt sermonibus; ut respondere frequenter pro loqui sumitur; ut diximus supra. Sed non est incredibile, quod cum audisset cum Doctores sapientissimè interrogantem, vicissim etiam interrogaverit eum, et quidem de majoribus mysteriis, ipseque supra ætatem et opinionem responderit, profunda atque occulta Scripturae sensa reserans, quae senes vix caperent; ita ut omnes in sui admirationem pueri, non intelligentes, qui fieri posset, ut tantillus verus, de tantis rebus, tam accurate cogitaret, et plus quam senilem sapientiam proderet, comitatum rarâ adeo vultu, gestû, linguæque modestiâ. Non dubium quin multo nunc magis quàm in adultâ Jesu ætate exclamarent: Unde huic hæc omnia, et quae est sapientia quae data est illi? Marci 6, v. 2. Quomodo huic litteras scit, cum non didicerit? Joan. 7, v. 15. Quo tempore pueri sapientiae capaces esse incipiunt, voluit admiranda sapientiae intus in se latentis gustum dare, et futuri numeris sui, docendi praedicandique Evangelii, specimen edere, idque divino consilio, tum ut doctores excitaret ad cogitandum et inquirendum de Christi adventu, tum ut cum postea doceret, facultas ab ipsis recipiretur, quod ait Euthymius. Quanquam enim brevi ex memoria plerumque clapsum sit miraculum istud, verisimile est tamen, cum Christus munus suum jam exerceat, superfluo aliquo qui fuerint recordati et adjuvi. Fuit ergo hoc quasi praebitum vocationis et muneris Christi; cuius tempus maturum,

quasi extra se in extasis rapti mirabantur, ut sonat Graecum; SUPER PRÆSENTIA, sui intelligentiâ, quae in interrogando, dubisque proponendis, servato ubique decore, elucebat; ET RESPONSIS EUS, quae ipse vicissim ad interrogata dabat, dum admirandi, quid de profundis mysteriis dicturus esset, explorare vellent. Itaque voluit huic admirandae sae sapientiae specimen dare Christus, ut ipsos doctores ad inquirendum de adventu Messiae excitaret, et facultis post annos octodecim recipere.

ut scilicet publicum se populi doctorem profiteretur, nondum advenerat.

VERS. 48. — ET VIDENTES, et cum viderent, simul ac autem viderent eum; id enim additur Græcè et Syriacè. Subaudi cum Euthymio, parentes ejus.

ADMIRATI, attoniti sunt, simul et gavisii. *Admirati sunt* inprimis, quòd eo loco invenirent, inter doctores, inquam, nihil nunquam hactenus fuerat; deinde quòd cum doctoribus de rebus sacris disserentem audirent, quale nihil hactenus fecerat; præterea quòd incoluam eum et sanum illic viderent, ignari ubi toto tri-duo egisset, quis eum hospitio exceperisset, aluisset, etc. Postremò, quòd ipsis inscitis voluisset remanere Jerosolyma; animadvertent enim, quòd consilio studioque remansisset, non ut qui à viâ aberrasset. Hæ res novæ, insolitæ et inopinatæ, admirationem parentibus pepererunt. Porro quòd ad hospitium attinent, quidam volunt eum ostiatim medicasse; credibilis est, alicujus doctorum aut civium gratiam sibi concillasse, qui libenter hospitio exceperit; idque occultâ virtute suâ, quali infra 22, v. 10, conciliavit sibi gratiam hominis ignoti, ita ut concenctum suum ipsi ipsiusque discipulis commodaverit ad celebrandum pascha.

ET DIXIT, paulò post, cum soluto conventu doctorum, seorsum Jesus cum parentibus abiit.

MATER EJUS. Tacet Joseph, ipse conscius sibi, nihil sibi juris in eum competere; mater loquitur, non tam pro imperio aut jure, quam pro amore materno, minime objurgans, expostulans, aut accusans, sed rem exponens, et causam fidenter ac modestè querens.

FILII. Blandiori nomine nequeat compellere mater amore languens; quæ ne cogitare quidem durum quid adversus filium potuisset.

QUD, cur. Interrogatio est, non reprehensionis, accusationis, aut querimonie, sed admirationis.

EXCIT, consultò ac studiosè; videmus enim non casu aut errore abs te factum esse.

NOBIS, parentibus tuis, qui te summopere diligimus. Nam si extraneis id fecisses, non erat cur admiraremur.

Sic? cur sic egisti nobiscum, ut scilicet nobis inscitis in hæc urbe remaneres? non rogat quare in urbe remanserit; jam enim ejus rei causam coram viderat, quòd voluisset sacris doctorum lectionibus interesse, sed quare parentibus inscitis? ac si dicat: Si indicare

VERS. 48. — ET VIDENTES parentes ejus, ADMIRATI SUNT, actum illum pueri duodecennis tam insolitum; ET DIXIT MATER EJUS AD ILLUM, tanquam potior jure geniti dolore amissi, amore et gaudio inventi filii: *Fili, quid fecisti nobis sic?* Mirantis dolentisque, non reprehendentis verba sunt: nec rogat cur manserit, aut cur disputaverit cum doctoribus, quæ jure suo facere poterat, sed, *quid fecisti nobis sic?* ut scilicet nobis inscitis remanseris, qui tuo amore et dolore torquebamur. Hanc enim causam istius interrogationis produunt verba sequentia: ECCE PATER TUS ET EGO (maritum præponit sibi, ut ubique humilitate esset prima) DOLENTES, quia summopere amantes, QUÆREBAMUS TE; quasi dicerent, cum te

nobis placuisset, decretum tibi esse; aliquot adhuc diebus hic remanere, et scholas legisperitorum adire, nequaquam prohibuissemus, sed mansissemus hic tecum, et necessaria tibi ministrassemus, id quod facile poterat tibi de nostro erga te amore polliceri: mirum est igitur quòd remansionem tuam nos celare volueris. Causam quam ignorat, et propterea admiratur, ex filio quem, utpote irreprehensibilem, noverat nihil absque justâ causâ agere, intelligere desiderat.

ECCE, quod coram reipsâ vides, licet antea noveris. Auget causam admirationis, quòd ex hoc tuo facto secutum sit, ut summo dolore affecti, anxie te triduo quæsierimus, id quod scio te non ignorasse, qui scis omnia; cur enim visum est tibi id permittere?

PATER TUS ET EGO. Nec in ordine nominis se Josepho præfert, sed honorans ut maritum, præponit sibi, quamvis naturâ non esset Jesu pater, sed solâ lege conjugii ac famâ.

DOLENTES, tristes, anxii, adeoque quod amplius est, cruciati, ob metum scilicet, ne vel malè tecum ageretur, vel certò nos deseruisses, summâ, incerti quid ageretur, quòd à nobis abesses (quod hactenus non accidit), summus nos animi dolor cruciatuque occupaverat. Affligebat etiam incertitudo temporis ac loci, quòd nescirent ubi et quando essent inventuri; tantoque acerbior erat dolor, quantò amor vehementior.

QUÆREBAMUS TE; jam tertius agitur dies: nec enim ferre queamus, ut vel malè sit tibi, vel abs te deseratur. *Omnia*, ait Græcus ad Catenam citatus, *sicut mater, et fiducialiter, et humiliter, et affectuosè, exprimit*; et quasi addit: Cum igitur teneret adè te à nobis diligere scias, quomodò tulit mutuum amor, ut clam te subducens, hanc nobis animi afflictionem creares? aut quæ ejus rei fuit causa? nun culpa aliqua nostra? Non enim arguit eum, vel inobedientiæ, vel ingrati-tudinis, quem noverat inculpatum; multò minis expostulat ac si injusè sit læsa (quod impiè Calvinus), sed admirans, causam quam ignorat querit, ex materno ac tenerrimo erga filium animi affectu cum fiducia conjuncto, gaudens interim inexplicabiliter apud se de filio invento.

VERS. 49. — ILLOS. Utrumque parentem alloquitur, quia mater utrumque nominaverat, pro utroque locuta, ut causa utriusque communis erat.

hoc scire non ignoremus, miramur cur feceris nobis sic, si facere constitutum erat. Nam sicut mater non minis affectuosè quam humiliter et fiducialiter exprimit animum suum.

VERS. 49. — ET AIT AD ILLOS: QUID EST, QUOD ME QUÆREBATIS? ubi specie reprehendentis, non tam reprehendit curam eorum, quam docet aliora de se esse cogitanda, ut notavit Beda: NESCIEBATIS QUIA IN HIS, QUÆ PATRIS MEI, COELESTIS, SUNT, OPERET ME ESSE, seu occupari? Templum intelligit quidam, quasi noluisse Jerosolymis, sed tantum in templo queri. Verum non locum loco, sed negotia Patris negotiis humanis, societati videlicet parentum, opponit; quasi diceret eis: Cum secretis officium meum et causam

QUID EST QUOD, quare, ME QUÆREBATIS, dolentes? q. d.: Non erat opus ut id faceretur.

NESCIEBATIS, quia scire poteratis et cogitare. Non me quæsivissetis, si cogitassetis, quod scire poteratis.

QUA, quòd, IN HIS QUÆ PATRIS MEI SUNT, iis in negotiis quæ Pater meus Deus mihi injunxit, mandavit, ut Christo suo, ab ipso misso ad hominum redemptionem ac salutem procurandam, quod nostis. Mater nominaverat Josephum patrem Jesu, Jesus respondens, dat intelligendum quòd non illum, sed alium præstantiorem ac sublimiorem, Deum, inquam, agnoscat Patrem; *corrigenz quodammodò dictum matris, quod ait Græcus catenatus, et docens non per infima gradi, sed in altum extolli*. Opponit Patrem suum coelestem ipsis, et negotia illius humanis omnibus, etiam parentum societati, obedientiæ, consolationi.

OPERET ME ESSE, versari, occupari. Joan. 9, v. 4: *Me oportet operari opera ejus qui misit me, et cap. 14, v. 31: Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Scire et cogitare poteratis, quòd cum vobiscum non essem, in negotiis Patris essem; quod si cogitassetis, non me anxie quæsivissetis. Sciebant Joseph et præsertim Maria, Jesum esse naturâ Filium solius Dei ut Patris, esseque Christum à Deo missum ad salvandum populum; cum igitur ab ipsis abesset, habebant unde cogitare potuissent, occupatum esse iis negotiis quæ Deus Pater ipsis ipsi demandasset, pertinentibus ad publicam populi Israelitici salutem, ac proinde non anxie querere debebant tanquam errantem et perditum, aut tanquam à quo desererentur, ipsi sibi laborem ac dolorem accercentes. Cæterum non eos reprehendit Jesus, quòd quæsivissent ipsum dolentes, quod fuerat summè amantium; nec reprehendit quòd non cogitaverint eum versari in negotiis æterni Patris; quia utrumque accidisse potuerat, nimirum, quòd abesset ab eis, et quia spontè erraret atque incommoda complura pateretur, ut alii pueri ejus ætatis, et quia gereret negotia coelestis Patris. Fuerat autem ratio magis probabilis, ut prius cogitarent parentes, quia hactenus Jesus non se subtraxerat eis, ut spiritalis Patris obiret negotia, quæ nec pueritiam constante putabant ab eo obeunda. Non ergo reprehenduntur, sive quòd quæsivissent, sive quòd cogitare omisissent quod res erat; sed reprehendentis specie docentur; loquitur enim quasi cum auctoritate et imperio; ut discant aliora de Filio cogitare, quòdque si scivissent quâ in re et quam ob causam esset occupatus, meritò venissent reprehendendi, si ut

adventus mei in hunc mundum, cogitandum vobis erat officii illius mei causâ, in quo à vobis non dependeo, me mansisse Jerosolymis. Ita tacite causam doloris eorum et culpam omnem à se removet; ipsosque docet, ejusmodi cogitationes de ipso habere deberent.

VERS. 50. — ET IPSI NON INTELLERUNT VERBUM QUOD LOCUTUS EST, etc. Non illud, quòd satis clarè Patrem suum Deum esse, et se ejus negotiis occupandum indicaverat, sed quia non satis intelligebant,

ipsum sequeretur, à Patris negotiis invocare eum voluissent. *Non quòd eum quasi filium querant vituperat, ait Beda, sed quid ei potius, cui æternus est Filius, debeant, cogit oculos mentis attollere*. Nam et hoc eis dat intelligendum Jesus, in coelestis Patris negotiis, non pendere se de ipsis, nec ea sibi gerenda esse ex ipsorum consilio, et ipsis consulti ac monitis, ita ut mirari non debeant, si ipsis inscitis Jerosolyma remanserit. Nihil enim sibi in iis negotiis commune esse cum ipsis, nec ipsis in his subjici, sed soli Deo; nam officium quod Deo Patri debet, omnibus humanis obsequiis longè esse præferendum; non illic locum esse auctoritatis humane. Hoc autem vult dicere Jesus: Ut Doctorum nunc consortio me insererem, et cum iis de rebus sacris ad veritatem Dei et populi salutem spectantibus dissererem, Pater mihi præceperat; ad hoc ut puer eledrem speciem sapientiæ ac functionis, quâ ut Christus populum aliquando docturus et ad salutem adducturus essem. Ideò quamvis vos maxime diligerem, et scirem absentiam meâ inopinatè cruciandos, superare debuit divinum mandatum et Patris negotium. Deus primum gradum honoris et imperii tenet, ita ut si quò nos vocet, aliorum rationem habere non debeamus. Quamvis autem periculum non esset, ut sanctissimi parentes Jesu, rerum conscii, ab iis quæ Patris conscientis essent eum abstrahere conarentur; quia tamen id solemne fore noverat in Ecclesiâ suâ Jesus, et parentes caræ ab iis quæ spiritus sancti filios invocare tentarent, voluit hoc suo exemplo docere, non esse illos hujusmodi in negotiis faciliè consulendos.

VERS. 50. — ET, pro sed, NON INTELLERUNT plenè VERBUM hoc, sermonem hunc: faciliè intelligebant quòd Patrem suum diceret Deum; et si non Joseph, certè Maria noverat, Deum ipsi naturâ esse Patrem, naturâ, inquam, divinâ; credebant denique esse Christum à Deo missum ad salvandum populum; sed rationem quâ ille muuus suum obiturus esset, ac populum salvaturus, et quomodò ad salutem populi spectaret illa cum doctoribus inita dissertatio, nondum sciebant. Nesciebant enim, quòd docendo partim, partim suffrendo, populi salutem esset procuraturus. Neque verò repugnat perfectioni Virginis ea ignorantia; perfecta enim tunc temporis erat, charitate præcipue; scientiâ verò etatis duntaxat, quòd nihil eorum ignoraret, quæ eo tempore eam scire oporteret. Nondum autem aderat tempus, quo intelligere eam oportet hoc Christi verbum, quia per multos consequentes annos, non erat Christus obiturus amplius hujusmodi Patris negotia; quare satis fuit nunc

quamnam essent illa negotia Patris, et quo pacto ista disputatum cum doctoribus ad ea negotia pertineret: utpote ante eventum rerum, non satis conscii; quo ordine salutem populi procuraturus esset, primum scilicet docendo, deinde moriendo. Cum autem etiam non intellecto sermone nihil amplius interrogant, sed obtusècunt satis hinc elucet, quanta fuerit parentum erga Christum reverentia et veneratio, quo tamen non obstante,

insinasse, et quasi semen iactasse, quod suo tempore fructum faceret, prout fecit in Virgine conservante omnia in corde suo. Porrò quamvis non intelligerent parentes sermonem Jesu, non tamen rogabant ut explicaret; tantà enim puerum reverentiâ prosequantur, quantà reverentur sermonem ejus, etiam non intellectum, contenti interim puero invento. *Intellexerunt verbum.* Non est omittendum *verbum.*

VERS. 51. — ET DESCENDIT. Ceterùm non hæc facta et dicta fuisse ab Jesu, quòd vellet parentes carne deinde relinquere, et totum se dare negotio à Patre demandato; nondùm enim advenerat tempus definitum; sed neque parentes, si id agere, vel pluribus adhuc diebus Jerosolymis remanere voluisset, fuissent refragati; sed spontè cum eis descendit Jerosolymis Galileam versus, et venit cum eis Nazareth, causâ habitandi illuc cum eis, ut priùs.

SUBDITUS, subjectus, obediens, obsecundans. Quamvis ad horam exemerit se à parentibus, ut præliudium quoddam futurorum ostenderet; statim tamen reversus est ad solitam subjectionem, parentibus debitam à filiis illius ætatis. Hoc enim addit evangelista, ne quis ut filium immeritorum, rebellem deinde fuisse cogitaret parentibus, sine quorum consilio et scitu, domo se absentârît, quoties luberet, prætextu negotiorum Dei Patris; aut ut Dei Patris ageret negotia, parentùm dehinc obedientiam neglexisse.

SUBDITUS, inquit, ERAT ILLIS, id est, quietè, modestè, et amicè eis convivebat, et obediens in iis omnibus, in quibus ingenui filii obedire atque obsequi parentibus solent ac debent, etiam quæ ad rem familiarem spectarent, adjuvans illos in negotiis exterioribus, ad victum comparandum et gerendam familiam, neque se ipsis subtrahens, nisi consensu quò iret et quando rediret. Basiliius, libri de Constitutionibus exercitioris capite 4: « In primâ ætate, inquit, subditus parentibus, omnem laborem corporalem mansuetè et obediens sustinuit. Cùm enim homines illi essent justi quidem ac pii, verùm pauperes et rebus necessariis non abundantes, etc., merito laboribus corporis assiduis dediti erant, per eos necessarias res sibi ipsis acquirentes. Jesus autem his subditus, velut ait Scriptura, omnino etiam simul perferendo labores, obedientiam declarabat. » Itaque discamus filii subjecti esse parentibus, monet Origenes, homil. 20 in Lucam. « Nam quia majorem Joseph videbat ætate, propterea cum parentis honore coluit, omnibus filiis exemplum tri-

VERS. 51. — DESCENDIT CUM IIS, ut ostenderet se nondùm ab eorum potestate mancipandum esse, ET ERAT SUBDITUS ILLIS, declarans in referendis cum ipsis laboribus, quibus quotidianum sibi victum quaeriebant, morigeram obedientiam suam, ut Basil. in Constitutionibus monast., c. 4. Quo exemplo graviter monet Ambr. itemque Origenes, Hom. 20 in Luc., hoc officium et exemplum pietatis omnibus filiis imitandum, qui longè amplius quàm Christus carnalibus parentibus debent. ET MATER EJUS CONSERVAVIT OMNIA VERBA HÆC, dicta scilicet et facta Jesu omnia,

et hœc, ut subdiciantur parentibus. Quid enim magister virtutis, quod ait Ambrosius, nisi officium pietatis implet? Et quod Beda: « Quid inter nos aliud, quàm quod à nobis agi vellet, ageret? » Ceterùm subditus Mariæ et Joseph fuit, secundùm humanam, non secundùm divinam naturam; nec secundùm humanam quidem tanquàm inferior ac minor, qui longè ipsis major ac superior, adeoque dominus ipsorum erat, etsi nondùm id manifestaret; nec vi legis, tanquàm lege de honorandis parentibus teneretur, qui etiam in pueritiâ, sufficiebat ipse sibi alendo et erudiendo; sed sponte propriâ, accedente voluntate Dei Patris, ut quemadmodum exinanens seipsum, hominis ac servi figuram induerat, ita quoque, ut probum filium et justum hominem eâ ætate deceret, se gereret. Ita enim ferebat consilium Dei et Christi, ut omnia dicta factaque sua sic temperaret Christus ut, quod Beda ait, *modò divinitatis suæ, modò humanitatis, his quos eruditè indicia daret, et ad tempus tanquàm sub umbrâ lateret, sub nomine Joseph. Non enim infirmitatis, sed pietatis, ista subjectio fuit, inquit Ambrosius scribens in hunc locum.* Quod non ignorans Joseph, *trepidus moderabatur imperium*, Origene in hunc locum annotat. Intelligendum est autem, Jesum subditum fuisse Joseph et Mariæ, usque ad tempus ostensionis sui ad Israel, id est, usque ad annum ætatis tricesimum et baptismum, de quo capite proximo.

ET MATER. PORRÒ MATER EJUS CONSERVAVIT MAGNÀ CURÀ OMNIA VERBA HÆC, dicta et facta pueri Jesu omnia, quæ hactenus narravimus (præsertim à versu 19, quo hoc idem dictum est); sic Titus, addens: « Nam etsi quæ ab illo deprehenstantur, plenè non cassequeretur, intelligebat nihilominus divina humanoque sensu sublimiora esse; neque enim audiebat Jesum tanquàm duodecim annorum puerum, sed excipiebat et observabat verba illius, tanquàm verba viri modis omnibus perfecti, » seu, quod Euthymius ait, « tanquàm verba, non simpliciter pueri, sed etiam Filii Dei. » Similia habent Origenes, Theophylactus et omnium elegantissimè Græcus Anonymus in Catena, addens: *Et hæc quidem tanquàm regulâ et lege per totam vitam utebatur.* Significatur igitur non solum singularis Mariæ diligentia in observandis mysteriis Christi, sed etiam eximia cognitio ac fides, unde ea observatio proficisciebatur.

IN CORDE SVO, apud animum suum. Non preponas hic participium conferens, quod quidam acceptum ex versu superiori 19. Una causa fuit, ut frequentè rû-

ea excipiendò, non tanquàm pueri, sed perfecti viri, non tanquàm hominis puri, sed filii Dei, et proinde mysteriis plena. Hanc diligentiam etiam supra, c. 49, commendaverat, ut videlicet hæc repetitio indicaret et fidel ejus et venerationis magnitudinem erga puerum, ex quâ talis cura nascebatur. In corde suo, ea ruminando, eorumque mysteria perscrutando, quibus intellectum pasceret, et aliis vestra divulganda proferret. Quo insinuatur et modesta Virginitas, et simul prudentia, quæ nihil de filio muliebri loquacitate jactaret.

minatione, intelligentiam eorum quæ minis clara essent, asspiceretur, eorum verò quæ perspicua essent continuè contemplatione fruere. Quæ de re Beda: « Sive quæ intellexit, sive quæ necdùm intelligere potuit, omnia suo pariter in corde, quasi « ruminanda et diligentius scrutanda, recondebat. » Quibus addè ex Græco anonymo: « Et hoc quidem eam secum in præsentî contemplabatur, hoc autem expectabat in futurum claris revelandum. » Altera causa fuit, ut tempore et loco ea aliis explicaret, et cum aliis thesauris proferret in communem puerum usum, quorum divulgandum tempus nondùm advenerat, prout insinuat evangelista, quòd ab ipsâ hæc accepit. Præclara laus Virginis.

VERS. 52. — ET, PRO TUNC, seu, quo tempore Jesus habitabat Nazareth subditus parentibus.

PROFICIEBAT, augebatur in dies. SAPIENTIA, rerum divinarum humanarumque cognitione: *Iterum hic, ait Titus, evangelista progressum in sapientiâ et gratiâ, secundum corporis incrementum assignat; respicit enim Titus ad vers. 40 superiorem.* Sed quemadmodum illuc sapientiam, non interiorem habitum sapientiæ, sed exteriorem demonstrationem sapientiæ intellexerat, ita et hic intelligit, suffragantibus aliis enarratoribus Græcis, Origene ac Theophylacto scribentibus in hunc locum, et Gregorio Nazianzeno oratione in Basilii Magni vitam, ubi ait de Domino Jesu: « Sapientiâ apud Deum et homines proficiebat, non ut augmentum aliquod acciperet, cùm ab initio gratiâ sapientiæ absolutus esset, sed quòd hæc hominibus ignaris paulatim apparerent. » Quare Theophylactus: *Emicatio sapientiæ ejus, profectio ipso est, inquit.* Hanc interpretationem perficit ea quæ est D. Thomæ Aquinatis p. 3, q. 7, a. 12, ad 5, et aliorum posteriorum doctorum, proficisse sapientiâ, non quòd ad habitum sapientiæ interiorem, qui ab initio conceptionis ita fuit perfectus, ut nihil amplius ei potuerit addi; sed quòd ad effectus seu actus exteriores, ex interiori illo habitu elicitos; quotidè enim sapientiora verba proferebat, et opera sapientiora edebat; ita proficiebat actibus sapientiæ, progrediendo de sapientibus actibus (sive verbis, sive factis) ad sapientiores. Ut autem, non tantùm habitus, sed et actus, verba, inquam, et opera, nomine sapientiæ appellerentur, ubique obvium est, tam in vulgari sermone, quàm in sacris litteris, infra 11,

VERS. 52. — ET JESUS PROFICIEBAT SAPIENTIA ET GRATIA, id est, sapientiâ et gratiæ operibus, seu effectis et signis, quæ in Scripturis nomine sapientiæ et gratiæ significari solent, ut patet de sapientiâ infra, c. 11, v. 31, et Jacobi 3, v. 17 et 18; de gratiâ verò Ps. 44, v. 5. Non enim profecti habitus sapientiæ vel gratiæ, quibus ab initio conceptionis plenus fuit, sed emicatio sapientiæ et gratiæ, ut loquitur Theophyl., prolectus ejus fuit, quia hominibus ignaris secundùm proportionem singularum ætatum magis magisque paulatim emicando apparerant, ut Nazianz. Orat. in vitam Basilii, et Orig. Hom. 20. Ita ergo proficiebat, quemadmodum sol ab ortu in meridie progrediens claritate quoque dicitur proficere, non quòd illa in se crescat sed in effectu tantùm, quia

v. 31: *Regina Austri venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis; 1 Cor. in 2, v. 6: Sapientiam loquimur inter perfectos, etc.; Coloss. 4, v. 5: In sapientiâ ambulat ad eos qui foris sunt. Jac. 3, v. 15, 15: Quis sapiens et disciplinatus inter vos, etc. Non est ita sapientiâ desolans descendens, etc. Quemadmodum ergo sol, ab ortu ad meridiem usque, claritate proficere dici possit, non quòd in se clarior evadat, sed quòd clarior videatur, paulatim majorem ac majorem claritatem in orbem nostrum effundens; ita et Jesus sapientiâ proficere, non quòd sapientior evaderet, sed quòd sapientior videretur, sapientiora semper verba atque opera proficens.*

ÆTATE, Syriacè ætas præponitur sapientiæ, qui ordo congruenter videri possit, nisi quòd in Græcis et Latinis codicibus hæc existit. Pro ætate, alii vertunt *statuâ* ex *statuâ*, suffragante Syro; ut et ipse Latinus interpres infra 12, v. 25; utrumque enim vox significat; et videri quidem possit hoc illi præferendum, quòd satis per se intelligatur, illum ætate augeri, qui pergit vivere; sed propterea fortassis mediam collocat evangelista ætatem inter sapientiam et gratiam, ut significaret Jesum, secundùm actus incrementum, sapientiâ et gratiâ proficisse, exterius nimirum, quemadmodum exposuimus.

GRATIA. Ætas corporis est, sapientia autem et gratia sunt animi, cujus sapientia quidem intellectum, gratia autem affectum perficit. GRATIA, quæ gratus fuit et acceptus, non tamen interiori, quæ ab initio incarnationis fuerat plenus et perfectus; sed externis gratiæ operibus, ex interiori gratiæ habitibus elicitis. Non enim per incrementa ætatis evasit aut sanctorum aut melior, sed perfectioribus gratiæ sanctitatisque operibus incubuit, per quæ et majora merita sibi comparavit. Quamvis enim quodvis opus et verbum Christi ratione personæ operantis, Filii, inquam, Dei, esset equalis sanctitatis ac meritum, non tamen ratione ipsius operis aut verbi: gratus enim fuit opus, jejuniunm quadraginta dierum, quàm fuisset jejuniunm trium dierum, et passio majoris meriti, fuit quàm circumcisio. Profecti ergo exterius verbis factisque eminentioris sanctitatis et amplioris meriti, nam et gratiæ nomine in Scripturis usurpari pro verbis factisque ex interiori gratiâ emanantibus, manifestum est, Psalmo 44, v. 5: *Diffusa est gratia in labiis tuis, 1 Pet. 2, v. 19: Hæc est gratia, si pro-*

majorem lucem apud nos paulatim diffundit. ET ÆTATE; Græcum etiam *statuam* significat, sicut vertitur cap. 12, v. 25. Profecti ergo ætate, ut testatur se veram humanitatem assumpsisse, inquit August., Epist. 5, et ut in profectu suo per singulas ætates qualibet ætatem nostram consecraret accipienda gratiæ Dei, ut latius fren. 1. 2, c. 59. APUD DEUM ET HOMINES, id est, non fictè, non simulatè; sed verè ac sincerè, Deo ac hominibus testibus ac iudicibus; nam quemadmodum lex naturalis est, ut homo non sapientiâ et virtute proficiat, ita Jesus isti legi esse accomodatus, paulatim etiam iuxta quædam ætatem opera sapientiora magisque grata et meritoria edebat, magis magisque revelans ac detegens sapientiam ac

pter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. Sic Jac. 1, v. 27, opera religionis vocantur religio.

APUD DEUM, Deo teste, iudice, et approbatore. Refertur ad omnia tria precedentia, quod Jesus exterius profecerit, prout ætate, ita sapientiæ et gratiæ actionibus perfectioribus, non fictæ et simulatæ, sed Deo ipso iudice, verè et sincerè, ita ut ex præclaris gestis cum ætate crescentibus, acceperint ei apud Deum ampliora merita et consequentia præmia.

ET HOMINES, etiã hominum iudicio, ita ut et hominum favorem ac laudem sibi conciliaret. *Primum apud Deum, postea apud homines*, inquit Theophylactus; *primum enim oportet Deo placere, et deinde hominibus*. Est autem apud homines, quod non est apud Deum, qualis est virtus ficta; est apud Deum, quod non est aut saltem non recipitur apud homines: Jesus utrumque consecutus est, ut vita et conversatio ipsius, et Deo et hominibus grata esset ac laudata, et omnium esset de eo opinio recta, præ-

gratiam animi, quæ semper plenus erat, nube quasi corporis et ætatis infirmitate tectam, ut explicat Cyrilus, lib. 10 Thesauri, c. 7. Si enim virilem sapientiam et gratiam edidisset ante ætatem, visus fuisset monstrum aut prodigium, ut Theophyl. supra, in vers. 40. His itaque paucis verbis complexus est Lucas totam

CAPUT III.

1. Anno autem quinto decimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarchâ autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus Iturææ et Trachonitidis regionis, et Lysaniâ Abilînæ tetrarchâ,

2. Sub principibus sacerdotum Annæ et Caiphâ, factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

3. Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum penitentiæ in remissionem peccatorum,

4. Sicut scriptum est in libro sermonum Isaïæ prophætæ: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus:

5. Omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera in vias planas:

6. Et videbit omnis caro salutare Dei.

7. Dicebat ergo ad turbas que exibat ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugerè à venturâ irâ?

8. Facite ergo fructus dignos penitentiæ, et ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.

9. Jam enim securis ad radicem arborum posita est: omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.

10. Et interrogabat eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

11. Respondens autem dicebat illis: Qui habet

sertim quamdiu privatam vitam ageret, priusquam in publicum prodeunt invidia assularet. Loquitur enim hic evangelista de privatâ Jesu vitâ, in domo parentum; nam hoc solum narrat de Jesu ab anno ætatis duodecimo usque ad tricesimum, quod quemadmodum proficiebat corporis staturâ, viribus, et ætatis accessu; ita uberius semper in eo se promerit cœlestis sapientiæ reliquæque divinæ dotes, quibus et Deo et hominibus esset commehatissimus. Dixerat quidem quid simile supra v. 40; sed quia anno ætatis duodecimo usus rationis perfici suo modo consuevit, voluit hic clariùs repetere. Si ergo quaras ex evangelistâ, quid egerit Jesus totis triginta annis antequam baptismum (cujus historiam proximo capite narrat) susciperet, hoc solum respondet, quod parentibus convixerit, subditus illis, et profecerit, ut ætate, ita omni genere exteriorum actionum virtutis, quibus et Dei et hominum gratiam sibi conciliâret. Hoc ut sciamus sufficere judicat: cum nec prædicationi operam dederit Jesus, nec miracula eo tempore ediderit.

Christi vitam, ab anno duodecimo usque ad baptismum, quod videlicet parentibus obdiverit, quod in omnibus sapientiæ et virtutis operibus juxta incrementa ætatis profecerit, velut radios sue divinitatis magis magisque semper denudando.

CHAPITRE III.

1. Or, l'an quinziesme de l'empire de Tibère César, Ponce Pilate étant gouverneur de la Judée, Hérode tétrarque de la Galilée, Philippe son frère de l'Iturée et du pays de Trachonite, et Lysaniâ d'Abilène,

2. Anne et Caïphe étant grands-prêtres, le Seigneur fit entendre sa parole à Jean, fils de Zacharie, dans le désert.

3. Et il vint dans tout le pays qui est aux environs du Jourdain, prêchant un baptême de pénitence, pour la remission des péchés,

4. Ainsi qu'il est écrit au livre des paroles du prophète Isaïe: Voix de celui qui crie dans le désert: Préparez la voie du Seigneur; rendez droits ses sentiers.

5. Toute vallée sera remplie, et toute montagne et toute colline seront abaissées; les chemins tortus deviendront droits, et les raboteux unis;

6. Et toute chair verra le Sauveur envoyé de Dieu.

7. Il disait donc à la multitude qui venait pour être baptisée par lui: Race de vipères, qui vous avertis de fuir la colère à venir?

8. Faites donc de dignes fruits de pénitence; et n'allez pas dire: Nous avons Abraham pour père; car je vous déclare que Dieu peut faire naître de ces pierres mêmes des enfans à Abraham.

9. La cognée est déjà à la racine des arbres: tout arbre donc qui ne produit point de bons fruits, sera coupé et jeté au feu.

10. Et la multitude l'interrogeait, disant: Que devons-nous donc faire?

11. Et il leur répondit: Que celui qui a deux ha-

duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas, similiter faciat.

12. Venerunt autem et publicani ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13. At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis.

14. Interrogabant autem eum et milites, dicentes: Quid faciemus et nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniâ faciatis, et contenti estote stipendiis vestris.

15. Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne fortè ipse esset Christus:

16. Respondit Joannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni.

17. Cujus ventilabrum in manu ejus, et purgabit aream suam, et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18. Multa quidem et alia exhortans, evangelizabat populo.

19. Herodes autem tetrarcha, cum corriperebat ab illo de Herodiade uxore fratris sui, et de omnibus malis que fecit Herodes,

20. Adjecit et hoc super omnia, et inclusit Joannem in carcere.

21. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato, et orante, apertum est cœlum:

22. Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; et vox de cœlo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

23. Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathath,

24. Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph,

25. Qui fuit Mathathias, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

26. Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathias, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,

27. Qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28. Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29. Qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathath, qui fuit Levi,

30. Qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,

31. Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,

32. Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33. Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,

34. Qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham; qui fuit Thare, qui fuit Nachor.

bits en donne un à celui qui n'en a point; et que celui qui a de quoi manger, en fasse de même.

12. Or les publicains vinrent aussi à lui pour être baptisés, et ils lui dirent: Maître, que faut-il que nous fassions?

13. Il leur dit: N'exigez rien au-delà de ce qui vous a été ordonné.

14. Les soldats aussi lui demandait: Et nous, que devons-nous faire? Il leur répondit: N'usez point de violence ni de fraude envers personne, et contentez-vous de votre paye.

15. Cependant le peuple s'imaginant, et chacun ayant dans l'esprit que Jean pourrait bien être le Christ,

16. Jean dit devant tout le monde: Pour moi, je vous baptise dans l'eau; mais il en vient un autre qui est plus puissant que moi, et à qui je ne suis pas digne de dénouer les cordons des souliers. C'est celui-là qui vous baptisera dans le Saint-Esprit et dans le feu.

17. Il a le van à la main, et il nettoiera son aire; il amassera le blé dans son grenier, et il brûlera la paille dans un feu qui ne s'éteindra jamais.

18. Il disait encore beaucoup d'autres choses au peuple, dans les exhortations qu'il leur faisait.

19. Or Hérode le tétrarque ayant été repris par lui au sujet d'Herodiade, femme de son frère, et de tous les autres maux qu'il faisait,

20. Hérode ajouta encore à tous ses crimes, celui de faire mettre Jean en prison.

21. Or, pendant que tout le peuple recevait le baptême, Jésus fut aussi baptisé: et comme il pria, le ciel s'ouvrit;

22. Et le Saint-Esprit descendit sur lui sous une forme corporelle, semblable à une colombe; et on entendit cette voix du ciel: Vous êtes mon Fils bien-aimé; c'est en vous que j'ai mis toute mon affection.

23. Jésus avait alors environ trente ans commencés, étant (on le croyait, fils de Joseph) fils d'Héli, fils de Mathath,

24. Fils de Lévi, fils de Melchi, fils de Janné, fils de Joseph,

25. Fils de Mathathias, fils d'Amos, fils de Nahum, fils d'Hesli, fils de Naggé,

26. Fils de Mahath, fils de Mathathias, fils de Séméï, fils de Joseph, fils de Judas,

27. Fils de Joanna, fils de Résa, fils de Zorobabel, fils de Salathiel, fils de Néri,

28. Fils de Melchi, fils d'Addi, fils de Cosan, fils d'Elmadan, fils d'Her,

29. Fils de Jésus, fils d'Eliezer, fils de Jorim, fils de Mathath, fils de Lévi,

30. Fils de Simeon, fils de Juda, fils de Joseph, fils de Jona, fils d'Eliakim,

31. Fils de Mélea, fils de Menna, fils de Mathatha, fils de Nathan, fils de David,

32. Fils de Jessé, fils d'Obed, fils de Booz, fils de Salomon, fils de Naasson,

33. Fils d'Aminadab, fils d'Aram, fils d'Esron, fils de Pharés, fils de Juda,

34. Fils de Jacob, fils d'Isaac, fils d'Abraham, fils de Tharé, fils de Nachor